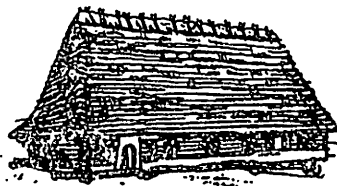

МУЗЕЙ
НАРОДНОЙ АРХИТЕКТУРЫ И БЫТА
ВО ЛЬВОВЕ

MUSEUM
OF FOLK ARCHITECTURE AND LIFE
IN LVIV

МУЗЕЙ
НАРОДНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА ПОБУТУ
У ЛЬВОВІ

ПУТІВНИК

ЛЬВІВ ВИДАВНИЦТВО „КАМЕНЯР“ 1980

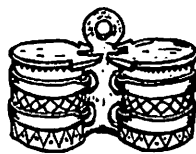
ББК 85.113(2Ук)
72С(С2)
М89

Автори тексту:
А. Г. Данилюк
І. Д. Красовський
Б. Я. Рибак
В. Л. Янов

Путеводитель по музею под открытым небом во Львове знакомит с ценнейшими памятниками народной архитектуры, быта и искусства конца XVIII — нач. XX ст. Осмотрев экспозицию музея, посетитель может сравнить прошлое украинского села с его сегодняшним днем, оценить величие социалистических преобразований, происшедших за годы Советской власти.

Художник К. В. Присяжний
Фото Б. А. Шевчука

Автори путівника висловлюють вдячність за допомогу, яку подали їм при підготовці рукопису завідуючий відділом державного Музею етнографії та художнього промислу АН УРСР кандидат мистецтвознавства П. М. Жолтовський і головний архітектор Львівської міжобласної спеціальної науково-реставраційної виробничої майстерні І. Р. Могитич.

«Громадяни,
не торкайте жодного каменя, оберігайте пам'ятники, будівлі, старі речі, документи — все це ваша історія, ваша гордість. Пам'ятайте, що це ґрунт, на якому зростає ваше нове народне мистецтво» — це звернення Радянського уряду пролунало уже в перші дні після Великої Жовтневої соціалістичної революції. Сьогодні в Конституції СРСР — Основному Законі країни розвинутого соціалізму — записано таке: «Громадяни СРСР мають право користуватися досягненнями культури. Це право забезпечується загальнодоступністю цінностей вітчизняної та світової культури, які є в державних і громадських фондах; розвитком і рівномірним розміщенням культурно-освітніх закладів на території країни...»
На Україні збереглася велика кількість визначних пам'яток народного будівництва, що відзначаються різноманітністю і багатством

архітектурних форм та конструкцій. Вони свідчать про самотність українського народного зодчества і, водночас, про його нерозривні зв'язки з традиціями будівельної культури братніх слов'янських народів. Основні типи народної архітектури західних областей УРСР близькі до загальноукраїнських і формувалися на єдиній основі, зберігаючи при цьому свої специфічні риси і особливості. Вияв цієї спільності знаходимо як у загальних принципах планування і побудови, так і в окремих архітектурних деталях.

Охороні, творчому осмисленню й використанню матеріальної і духовної спадщини минулого завжди надавалось важливого значення в радянському суспільстві. Життя, багаторічний досвід підказали, що найдоцільнішою формою збереження пам'яток народної архітектури є організація музеїв просто неба. Привезені в розібраному вигляді і змонтовані в одному місці, старовинні будівлі утворюють своєрідний музей, де їх охорона і консервація не тільки спрощується, але й здешевлюється.

Музеї просто неба дають можливість представити глядачеві народну

архітектуру і побут у своєрідному комплексі та, разом з цим, показати умови, в яких вони формувалися. Першу спробу організувати музей просто неба зробили норвежці в 1867 році. На спеціально відведену ділянку біля Осло було перевезено кілька селянських осель і церкву. У 1891 році за ініціативою шведського ученого Артура Газеліуса в Стокгольмі був створений великий парк-музей — скансен, який і вважається першим. Тепер такі музеї діють на всіх континентах планети.

У Радянському Союзі музеї під відкритим небом набули великої популярності. На сьогодні в країні є понад 40 діючих музеїв і таких, що будуються: у РРФСР їх 18, в УРСР — п'ять (Києві, Львові, Ужгороді, Переяславі-Хмельницькому, Чернівцях), Латвійській РСР — чотири, Естонській РСР — три, Литовській РСР — чотири, Грузинській РСР — два.

Ідею створення музею під відкритим небом у Галичині підносить у 30-х роках відомий український вчений Іларіон Свенціцький. Українська громадськість гаряче вітала цю ініціативу. Але польські буржуазні

владі не дозволили будувати музей. Все закінчилося тим, що до Львова був перевезений тільки один експонат — Миколаївська церква XVIII ст. із с. Кривка.

Після другої світової війни ініціативу створення у Львові музею народної архітектури підносять Ірина Вільде, Я. Галан, О. Кульчицька, академіки М. Возняк, Ф. Колесса, професори І. Свенціцький, І. Крип'якевич. Газета «Правда» у замітці «Майбутній Львів» 5 жовтня 1945 року писала:

«Грандіозним і незвичайно цікавим за задумом буде етнографічний парк західних областей України. Цей парк, що займе територію в 100 га, з павільйонами, виставками, театром та іншими спорудами, у своїх експонатах відобразить розвиток культури і народної творчості».

Труднощі післявоєнних років не дозволили розпочати будівництво музею. Лише в 1966 році стараннями ентузіастів державного Музею етнографії та художнього промислу АН УРСР при активній підтримці та допомозі партійних і радянських організацій, творчих спілок Львова розпочалися конкретні роботи по його створенню. Організований при Музеї

відділ народного будівництва безпосередньо здійснював плани забудови. У 1971 році цей відділ був реорганізований у Музей народної архітектури і побуту і підпорядкований Міністерству культури УРСР.

Сьогодні музей уже став важливим осередком культури, де зберігаються і популяризуються успадковані від віків пам'ятки матеріальної культури українського народу. Діюча експозиція його не лише демонструє творчі можливості народних умільців, а й, насамперед, показує тяжкі умови життя західноукраїнського села в часи панування Австро-Угорщини, буржуазно-поміщицької Польщі.

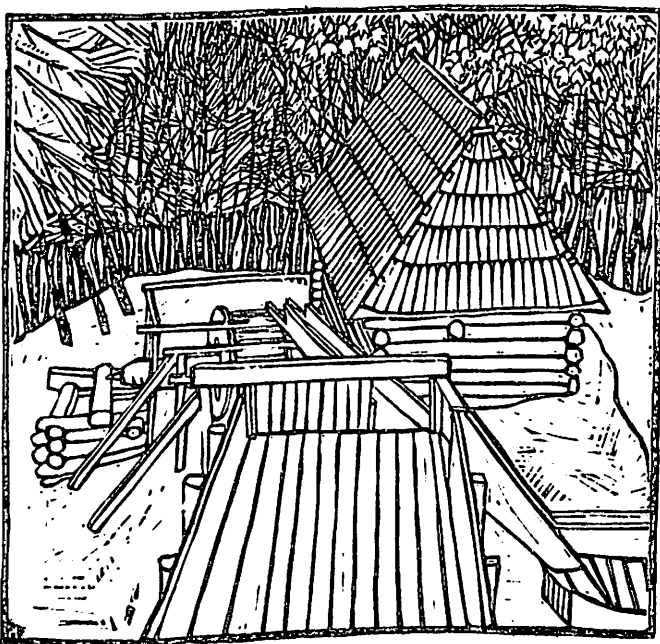
Музей розташований на 60 гектарах мальовничого Шевченківського гаю. Рельєф тут різноманітний, порізаний старими ярами, має багато мікроформ, що дозволяє для кожної зони створити натуральну природну обстановку, вдало вписувати архітектурні експонати в оточуючий ландшафт. Музей створюється за етнографічним принципом. На нинішній території західних областей України в кінці XIX ст. виділилось п'ять історико-етнографічних зон: Бойківщина,

Гуцульщина, Лемківщина, Поділля, Полісся. Кожна з них представлена у музеї окремо. Крім того, створюються експозиційні сектори «Буковина», «Волинь», «Львівщина» та комплекс старовинної містечкової архітектури під назвою «Старе містечко».

Будівлі (житлові, господарські, промислові, монументальні) відтворюються в тих ансамблях, до яких вони належали. В даному випадку — в сільських комплексах, де головними ланками є садиби різних соціальних прошарків. Таким чином ансамблі з 15—20 будівель утворюють мікросела. Передбачена можливість огляду музею окремими частинами: карпатської — «Бойківщина», «Лемківщина», «Гуцульщина», «Буковина», рівнинної — «Львівщина», «Волинь», «Поділля», «Полісся».

В основному завершено будівництво в карпатській частині. Всього на території музею відтворено 74 споруди, зібрано понад 10 тисяч пам'яток народного побуту і мистецтва.

Огляд експозиції починається з сектора «Бойківщина».

Сектор „Бойківщина“

Бойківщина — історико-етнографічна область в Українських Карпатах, що охоплює територію від рік Уж і Сан на заході до Лімниці і Тересви на сході, займаючи частково Львівську, Івано-Франківську, Закарпатську області.

Про походження назви є кілька версій, але найімовірніше, що вона виникла за діалектною ознакою: в ряді районів Бойківщини населення вживало при розмові частку «бойє» — так.

Найбільше поширення на Бойківщині мають три типи поселень. У вузьких долинах гір найчастіше зустрічаються видовжені одновуличні поселення. Та з часом змінювалось їхнє планування: забудовувалися нові вулиці, паралельні до головної; в деяких місцях розростались і по ширині долини; так виникав тип скупченого села. Крім видовжених і скупчених, є ще й розкидані села.

На Бойківщині поширені садиби, які складаються з хати і окремих господарських будівель, а також «довгі хати», де під одним дахом розміщуються житло і господарські приміщення.

Славиться Бойківщина архітектурними витворами. За допомогою сокири народні майстри будували хати, водяні

млини, шпихліри, церкви, багато з яких ми цінімо як шедеври народного зодчества.

Бойківські будівельники тонко розуміли природу, шукали гармонії з нею. Складені з товстих брусів, з високими вигнутими дахами, хати здалеку нагадують старі ялиці з опущеним гіллям; вписуючись у ландшафт, створюють з ним одне ціле. Церкви зі своїми високими струнками вежами велично виступають на фоні смерек, м'яких обрисів гір.

У чому ж секрет краси, неповторності бойківської архітектури?

Встановлено, що компоненти бойківських хат у їх горизонтальних елементах (довжини гребеня, урізу стріхи та зрубу) знаходяться у співвідношеннях так званого «золотого перетину» до вертикальних елементів (висоти хати, солом'яного покриття та відкритої частини зрубу). Причільковий фасад зводиться так, що всі п'ять основних точок споруди знаходяться на одному і тому ж колі.

Отже, в основі бойківського будівництва лежить розвинена система пропорційних залежностей, завдяки чому силуети споруд чіткі, динамічні і водночас мальовничі й м'які в своїх лініях.

Розміщені поряд, але з помітним інтервалом, майже однакові за висотою, масиви хати й господарських будівель підкреслюють один одного, гармонійно поєднуючись.

Та найвищого мистецького рівня досягли місцеві будівничі в монументальній архітектурі. Бойківські церкви і дзвіниці відзначаються оригінальністю форм, конструктивною простотою, доцільністю і виразністю деталей.

Серед пам'яток народного будівництва, експонованих у бойківській зоні, інтерес викликають водяний млин, кузня, тартак, сукновальня, олійня — господарсько-виробничі споруди, що виникли в умовах натурального господарства і були нерозривно зв'язані з основним заняттям бойків — землеробством.

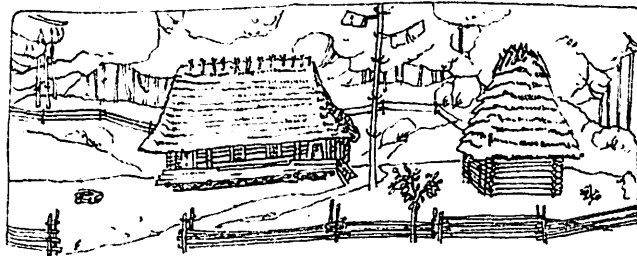
Зібрані в музеї, ці споруди, а також механізми, які полегшували тяжку працю верховинців, дають можливість глибше пізнати старе, дорадянське бойківське село, зрозуміти його життя, рівень виробництва, усвідомити велич і значення теперішнього прогресу.

Важливе місце в історії матеріальної і духовної культури бойків займають народне мистецтво та художні промисли, зразки яких широко представлені в експозиції.

1

САДИБА З ЦЕНТРАЛЬНОЇ БОЙКІВЩИНИ

Курна хата з с. Орявчик та стаєнка з с. Плаве Сколівського району Львівської області

Садиба являє собою зразок бідняцького селянсько-господарства. Крім хати, до неї входять лише невелика по розмірам стаєнка та викладена з каменю криничка.

Курна хата. З усіх представлених у музеї жител оселя з с. Орявчик — найстаріша. Вона збудована в 1792 р., про що свідчить напис на одвірку дверей.

У плані хата має форму прямокутника і складається з трьох приміщень, тобто відповідає загальноукраїнському типу планування (хата—сіни—комора), з тією відмінністю, що власне житлова частина, так звана хижа, тут знаходиться між коморою і сіньми. Таке розташування, за свідченням самих бойків, сприяло утепленню хижі.

Високі стіни хати складені з ялинових плениць, півкругляків, з'єднаних на вуглах простими замками. Щоб надати будівлі більшої стійкості, зруб її ставиться з невеликим нахилом до середини.

Цікавою особливістю хати з Орявчика є те, що фундамент зроблений тільки під середньою частиною зрубу, а кути всієї будівлі тримаються лише на невеликих

кам'яних підпорах. Тому створюється враження, ніби вона повисає в повітрі.

Покрита хата житньою соломою. Сніпки-китиці укладені колоссям догори, а гузирем донизу. Дах, покритий у такий спосіб, довше зберігається, а уступи, утворені сніпками, горизонтально оперізуючи будівлю, прикрашають її.

Вздовж усього фасаду простягається напівзакрита галерея, перекрита зверху продовженням даху хати, який, крім кронштейнів, підтримується трьома різьбленими стовпчиками. Тут сушили фрукти, відпочивали після праці, а в негоду та холодну пору року виконували деякі господарські роботи. З галерейки двоє дверей архаїчної трапецієвидної форми ведуть у сіни та в комору. З сіней є двері в хижу і на господарський двір.

Интер'єр курного житла (без димоходу) досить простий. Коли топили в печі, дим заповнював усю верхню частину хати. Стіни і стеля були вкриті сажею. Нижче її змивали. Тому в хаті майже не тримали одягу та ікон.

В інтер'єрі виділяється велика піч, збоку від неї — запічок, лава з грубих дощок, а далі — ліжко. Над ним висить дерев'яна колиска. Вздовж бокової і передньої стін — нерухомі лави, конструктивно зв'язані зі зрубом. У кутку між лавами — масивний стіл-скриня, що складається з власне стола (накрини) і підстолини. Стіл ладять найчастіше з яворових дощок, підстолини (велика скриня на ніжках, де тримають продукти) — із смерекового дерева.

Ліворуч від дверей стоїть прикріплений до стіни мисник — полиці для посуду. Під стелею, ближче до стіни, впоперек і вздовж врубано по дві балки — гряди для сушіння дров, димлення цибулі.

Интер'єр хати оживляється білою скатертиною на столі, веретою домашнього виробу, якою застелене ліжко, світло-сірою помазкою глиняної долівки.

У цій напівтемній кімнаті площею до 25 кв. м., яка одночасно була й кухнею, жили сім'ї з 7—10 чоловік. За традицією, діти і бабуся спали на печі, батько і мати — на ліжку, старші діти — на лавах. Іноді глава сім'ї — дід — спав на столі, який вважався найпочеснішим місцем у хаті. Цей звичай ніде більше на Україні не був поширений.

У коморі та сінях вкладає підлога. Це запобігало утворенню зайвої вологи. У сінях стоять ступа, бочка для капусти, жорна, які були в кожному господарстві. У коморі зберігались продукти харчування, святковий одяг, посуд сезонного вживання. Під стелею у коморі вішали дідуха, сплетеного з вівсяних стебел. Такі сніпки за старим звичаєм ставили раніше в кутку хати на різдвяні свята як символ майбутнього врожаю.

Стаєнка кінця XIX ст. Перевезена з с. Плаве Сколівського району Львівської області в 1971 р. Складена із смерекових кругляків і являє собою приклад старовинного зрубного будівництва, ідентичного техніці будівництва періоду Київської Русі.

Стаєнка має два приміщення: для корови і для овець. Характерна деталь у подібних господарських спорудах — наявність у них настилів з дощок: за браком соломи та для утеплення приміщень. Крім того, це обумовлювалося зручністю при прибиранні тною.

Зовсім інакше жили сільські багатії, вийти, представники духівництва. Багатство, яким вони володіли, знаходило своє конкретне втілення як у їхньому побуті, так і в спорудженні житлових та господарських будівель, що різко відрізнялися від простих селянських дворів.

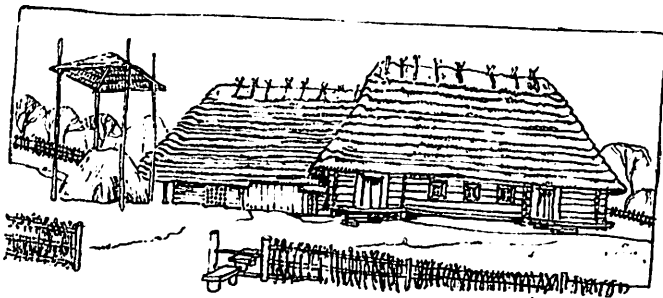
2

САДИБА XIX ст.
ІЗ ЗАХІДНОЇ БОЙКІВЩИНИ

Курна хата з с. Либохора

та стайня з с. Вовче (Середа)

Турківського району Львівської області

Курна хата 1812 р. з с. Либохора у дорадянський час належала селянинові середньої заможності. До музею вона перевезена в 1967 р. і складена будівельною бригадою з цього села.

Житлова будівля — типова для Бойківщини; планування її аналогічне попередній хаті. Складена зі смерекових брусів у зруб. На продовженнях поперечних підвалин уздовж усього фасаду накладено дощаний настил — галерея (поміст, міст), що прикривається нависаючим дахом хати.

Дах утричі вищий видимої частини зрубу. Це досягається завдяки значній довжині крокв, а також острішками, які продовжують стріху.

На головному фасаді хати троє вікон (по 12 шибок) і одне — на напільній стіні. Воно меншого розміру і служило тільки для нагляду за господарським двором, стайнею, розташованою в глибині садиби.

Віконні лутки — з товстих брусів. Для них у зрубі зроблено фігурні зрізи. Верхня частина віконної об'язки оздоблена декоративною різьбою.

Цікаво, що вікна з шибками у всіх бойківських хатах відсуваються вбік зсередини за принципом волокового вікна. Збереження такого архаїзму, зумовлене бажанням утеплювати житло, економити дороге в ті часи скло, вплинуло і на розміри вікон.

Основні елементи інтер'єра хати створювались одночасно з її спорудженням. Виробляючись віками, нерухоме умеблювання житла було добре припасоване і повністю задовольняло потреби його мешканців. У цьому одному приміщенні кожен куток виконував свою функцію. При вході, праворуч від дверей, велика піч: тут готували їжу. Димаря немає, і тому дим просто з устя печі йде на хату, а потім через отвір у стелі — на горище; частково — і в снін.

Збереженню курного опалення сприяло те, що, на думку селян, дим консервував дерево і охороняв його від шашелю.

У статті-звіті про етнографічну експедицію на Бойківщину Іван Франко відзначав, що звичай будувати печі без димарів був дуже сильний. І коли турківський окружний староста видав розпорядження побудувати в старих хатах димарі і вивести їх на дахи, то бойки це зробили, але жоден комин не мав сполучення з піччю. При новому старості люди з радістю скинули «страховища з своїх дахів»...

По діагоналі від печі стоять стіл-скриня, перед ним ослін, а вздовж лави під вікнами — ткацький верстат. Між піччю і причілковою стіною — ліжко.

Просте умеблювання на стіні ліворуч від входу. Цікаво, що посуд в основному дерев'яний; глиняний вживався тільки для варіння. Найчастіше його купували. Це пояснюється відсутністю тут якісної глини — матеріалу для розвитку гончарства.

Стайня. Споруджена в 1903 р. Конструктивно будівля складається з окремих зрубів стайні і комори, які з'єднані окремою стіною і воротами боїща (тік,

стодола), що влаштоване між двома зрубами. Стіни стайні складені зі смерекових брусів товщиною 20—25 см. Дах високий, солом'яний.

Стайня — найважливіше приміщення в будівлі. Серединою його, від дверей до протилежної стіни, нижче помосту, пролягає бертниця — брус, по якому зсували гній. Підлогу вкладено з деяким нахилом до бертниці. Стеля дощана. До стін з двох сторін підвішені драбини для сіна, а нижче їх — жолоби. В правому куті від входу є «прича» — ліжко з дощок, підняте над підлогою. Тут іноді спав господар.

Така організація утримання худоби свідчить про високу культуру тваринницького господарства на Бойківщині в минулому.

Наявність у заможних селян значної кількості зерна, різних господарських знарядь спонукала їх до будівництва ще однієї (крім тої, що при хаті) комори, безпосередньо в стайні. Вона — до огляду відвідувачів.

Боїще служило для молочення снопів, віяння зерна. Долівка тут глиняна. Її вбивали довбнями або праниками. Інколи сюди заганяли овець. Стелі немає. Тепер тут експонуються сільськогосподарські знаряддя Бойківщини кінця XIX — поч. XX ст.: коси, серпи, лопати, плуги, граблі, віз, віялка тощо.

Вдзовж усієї стайні з тильної сторони тягнеться половник. Сюди зсипали полу, іноді складали сіно. Східна частина стайні розташована на пониженні, тому кам'яний фундамент її тут вищий. Господар влаштував там пивницю (льох) для зберігання овочів.

Взагалі, якщо бойківське житло справляє дещо понуре враження, то в господарських приміщеннях із складеними там різноманітними своєрідними предметами, знаряддями все відмічене старанністю, порядком, розумною практичністю.

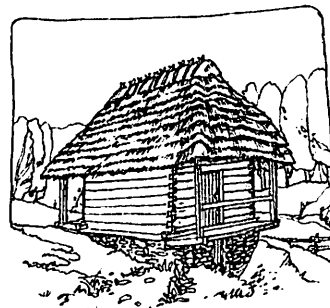
Оборіг. Конструктивно це примітивна, але дуже практична споруда для зберігання сіна, соломи, збіжжя: чотири, закопані в землю, стовпи, а на них —

рухомий дашок із соломи. Коли під оборогом нічого нема, то дашок лежить на землі. В міру прибування сіна — підноситься догори.

Детальний, єдиний в етнографічній літературі опис оборогу подає Іван Франко в статті-звіті «Етнографічна експедиція на Бойківщину». А з його оповідання «Під оборогом» дізнаємося про «нутро» оборогу: «...прості полицки, позаверчувані скісно в огнива, бігли догори і збігалися разом у чубі, а поперек них ішли тоненькі півперечки з лісового пруття, поперебивані де-де космиками соломи, а поза тим зверху густа солом'яна пішва».

Криниця. Стіни ями викладені річковим камінням, а зверху — дерев'яний кадівб (колода, у якій всередині видовбана деревина). Відро з водою витягували за допомогою дерев'яної палиці з сучком.

Організація простору господарських будівель та огороженою мас житлових і господарських будівель та огороженою, яка, природно вписуючись у місцевість, доповнює весь архітектурний комплекс садиби.

САДИБА
З ЦЕНТРАЛЬНОЇ
БОЙКІВЩИНИ
Хата з с. Тухолька,
шпихлір з с. Плаве
Сколівського району
Львівської області

Хата з Тухольки, збудована відомим народним майстром Іваном Волошиним у 1910 р., є важливим набутком музею останніх років.

Цей експонат — типове житло, яке ще й сьогодні нерідко можна побачити в селах Сколівського району.

У плані будівля має форму прямокутника. Складається з двох кімнат, розділених сіньми. Збоку до правого приміщення прилягає комора. Стіни складені з різаних брусів. Торцеві вугли будинку в'язані в «риб'ячий хвіст». Всередині стіни набивані драпкою, тиньковані й побілені.

Дах двосхилий, під гонтом, невисокий, зі зрізаним фронтоном на бокових фасадах. Така його форма і покриття давно відомі у цих районах. Високі стіни і де-що нижче покладена стеля утворюють заглиблене горіще, де складаються різні речі і продукти.

Уздовж будинку, з фасадної і тильної сторін, розміщені галереї. Дах над ними підтримується кронштейнами і художньо різьбленими стовпами. Входи на галереї вирішені у вигляді арочного порталу з широкими одвірками, прикрашеними площинною різьбою за традиційними мотивами: розетами, рослинним орнаментом.

Арки порталів угорі закінчуються дугами, які природно пов'язані з характером матеріалу. Це досягається завдяки тому, що для закріплення бокових одвірків з верхньою частиною тут поставлено вирізані дошки. Ці дощані скріпки-підкоси прибиті до одвірків дерев'яними кілками, що, виступаючи на фасаді, утворюють своєрідний орнамент. Проходи на галереї закриваються низенькими решітчастими дверцятами.

В оздобленні хати помітна типовість у використанні орнаментальних мотивів: зубчастої лінії в обрамленні галереї і одвірків, розет — на одвірках порталів, комори, на стовпах галереї, а також у дверцятах.

Тухольська хата була власністю сільського в'їта. Тільки багач міг дозволити собі так розкішно оздобити хату, використавши художній дар свого односельчанина.

Будівля перевезена і відтворена в музеї в 1974 р.

Шпихлір і пивниця із с. Плаве побудовані на початку ХХ ст. На території музею встановлені в 1971 р.

Споруда двоповерхова: на першому — пивниця, на другому — власне шпихлір. Пивниця влаштована в схилі горба. Стіни обмуровані лупаним камінням. У ній зберігали картоплю, буряки, капуста та молочні продукти.

Шпихлір збудований з добре припасованих брусів. Дах чотирихилий. Фасадом служить причілкова стіна, де знаходяться двері шпихліра і пивниці. При вході до шпихліра влаштована галерейка, яка перекрита зверху продовженням даху. Більше піддашся з протилежної сторони, де господарі складали плуг, борошно, сани тощо. А в самому шпихлірі зберігалася зерно, тканини, дрібне знаряддя та посуд сезонного вживання.

4-5

**МИХАЙЛІВСЬКА
ЦЕРКВА 1863 р.
ТА ДЗВІНИЦЯ**
з с. Тисовець
Сколівського району
Львівської області

Не можна не погодитись з лауреатом Ленінської премії журналістом В. Песковим, який справедливо зауважив: коли знімаєш шапку перед храмом Василя Блаженного на Красній площі, то хіба згадуєш про бога? Ми схиляємо голову перед героїчною історією нашого народу, згадуємо майстра, який створив чудо...

Саме так ми сприймаємо сьогодні і бойківські церкви — як неповторні творіння талановитих народних майстрів, як видатні пам'ятки українського дерев'яного зодчества, що взяті під охорону Радянської держави.

Михайлівська церква з с. Тисовець повторює найдавніші зразки храмів бойківської школи. У плані — три наближених до квадрата зруби. Перекриті шатровими верхами, вони утворюють лаконічну мальовничу композицію. А намагання надати верхам більшої висоти і стрімкості привело будівничих до застосування архітектурної конструкції «залому», як називають на Україні своєрідну форму, коли на зрізану на певному рівні чотиригранну піраміду ставили невисокий вертикальний зруб, який, в свою чергу, накривали чотиригранною пірамідою. Повторюючись кілька разів, із поступовим зменшенням ширини, «заломи» утворюють ритмічну уступчастість шатра, надають його обрису м'якості, стрункості. Художній виразності споруди сприяє і обшивка верхів гонтом, що позбавляє дах сухості геометричних ліній.

Уся будівля охоплена нешироким дашком-опасанням, яке захищає від дощів нижні вінці зрубу. Перед входом до церкви опасання розширюється і, разом із різьбленими стовпчиками, що підтримують його, утворює мальовничу відкриту галерею.

Интер'єр храму вражає вишуканою простотою. І взагалі тут спостерігається повна відповідність екстер'єру споруди внутрішньому простору, відкритому до Zenitu бань.

У церкві, крім іконостасу, який у 1889 р. виконав майстер з с. Головецьке Львівської області Василь Чайка, на стінах бабинця висять ікони кінця XVII ст. «Благовіщення» та «Розп'яття Христа».

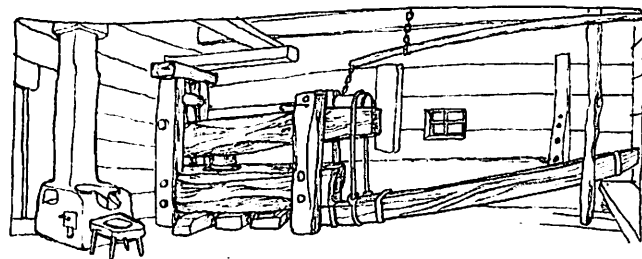
Церква перевезена та відтворена на території музею в 1972 р.

Дзвіниця — складова частина ансамблю Тисовецької церкви. Якщо при будівництві церкви були застосовані найпростіші народні конструктивні прийоми, то при спорудженні дзвіниці — уже складніші. В її основі лежить квадратний зруб, на який покладено восьмигранник з відповідним шатровим завершенням.

У минулому дзвіниці служили не тільки для підвішування дзвонів, але й виконували функції сторожової вежі, комори та прохідної брами. Експонована дзвіниця з с. Тисовець має на нижньому поверсі наскрізні двері, через які проходять на церковне подвір'я.

6

Олійниця з с. ГОЛОВЕЦЬКЕ
Сколівського району
Львівської області

До цікавих господарсько-виробничих механізмів належать олійні, які обладнували у різних приміщеннях — сінях, коморі, шопі, іноді в хаті.

У давнину існувало кілька способів видавлювання олії. В експозиції представлені механізми для виробництва олії за допомогою клинів і важелів. Вони встановлені в старій хаті 1811 р., яку олійник колись пристосував під цю «фабрику».

У сінях експонується найдавніший механізм — прес, тиск у якому створюється за допомогою клинів,

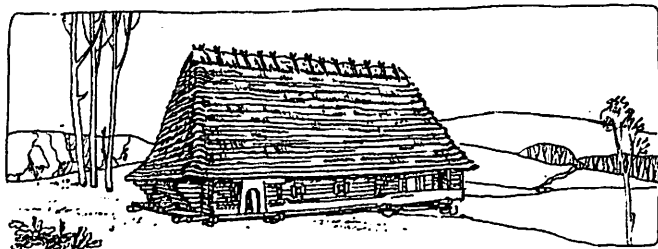
що забиваються підвішеними колодами — таранами. Підготовлену для видавлювання олії масу закладали у заглиблення колоди, що закріплювалася між двома стовпами, з'єднаними вгорі брусом.

Більш досконалий механізм — важільний прес (експонується). У заглиблення грубої колоди, закріпленої між чотирма стовпами, клали підготовлену масу і накривали кружком. На кружок тиснули яглицею (колодою) за допомогою важеля.

Сировину для одержання олії в обох випадках готували однаково. Насіння льону (рідше конопель) сушили, товкли в ступі або розмелювали в млинку. Роздріблену масу замішували водою в коритах. Підготовлене тісто смажили в заглибленні кам'яної плити, порціями згортали в лляну тканину і вкладали в колоду. З чотирьох літрів насіння льону виходило півлітра олії.

КУРНА ХАТА 1860 р.
З с. ОРЯВЧИК
Сколівського району
Львівської області

Хата належала заможному селянинові. Має традиційне бойківське планування: сіни — хата — комора. Пізніше біля неї були прибудовані інші приміщення. В процесі реставрації прибудову усунуто.

Основний зруб хати оточений з трьох сторін галерею. Над нею — широке піддашшя, яке підтримується кронштейнами і різьбленими стовпчиками. На галерею входять через два портали. У одній причілковій стіні галерея повністю закрита брусами. Тому будівля виглядає більш масивною, а силует — чіткішим.

Внутрішнє планування та інтер'єр хижі цікаві своїми етнографічними особливостями. Піч відзначається монументальністю, викінченістю форми, досконалістю будівничого розрахунку, перевіреного віками. Підмурівок під вогнище був основою, від якої виходила її конструкція в своєму давньому становленні: над вогнищем утворювалося склепіння, згодом воно обростало квадратними «плечима», з'являлося зручне місце для лежання.

Як же мурувалася піч? На зрубну основу клали масивні плениці (поміст), на них глину — і ущільнювали її довбнями. На місці майбутнього отвору в печі залишали в'язку дров. По обох зовнішніх сторонах помосту ставилися міцні дерев'яні щити, які утворювали свого роду опалубку, куди набивали глину. Після підсихання глини дрова спаливали і вивільняли отвір. Піч для курної хати була готова.

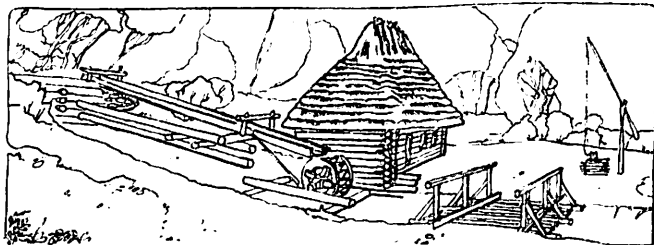
Над піччю є два отвори для виведення диму: один на стелі, другий — у сінешній стіні. По цьому останньому можна говорити про перехід до напівкурного опалення.

Все умеблювання хати — скриня, мисник, полиці — любовно виготовлене вмілими руками народних майстрів. Кераміка, тканини, зразки оригінального одягу доповнюють інтер'єр.

8

ВОДЯНИЙ МЛИН
З с. ЛИБОХОРА
 Сколівського району
 Львівської області

На території України водяні млини широко були відомі уже в XII столітті. Згадку про них знаходимо в ярлику хана Менту Теміра про звільнення церков і монастирів від податків. Цей документ відноситься до другої половини XIII ст. Про водяний млин у Галичині (він був у Трепчі під Сяноком) вперше згадується у грамоті Юрія Болеслава 1339 року.

При феодализмі млини були джерелом значних доходів для їх власників. Селяни і міське населення змушені були молоти зерно тільки на панських млинах: порушення цього правила тягло за собою штраф.

Основою механізму млина є водяне колесо з валом і камені, між якими розмелюється зерно. В залежності від конструкції водяного колеса млини поділяються на наливні і підливні. В Карпатах поширені тільки наливні млини.

Водяне колесо наливного млина має між двома ободами скриньки-ковші. Вода заповнює їх і своєю вагою приводить у рух колесо.

На другому кінці валу знаходиться ободок з кілками, схожими на зуби. Останні зачіпають веретено (стержень, оточений паличками-цівами; закріпленими між двома кругами), яке рухає верхній камінь. Ниж-

ній камінь нерухомий. Над каменями встановлений кіш, з якого засипається зерно. Борошно висипається в спеціальний відсік.

Механізми водяних млинів встановлюють у спеціальних будівлях. Протягом віків виробився окремий тип таких споруд. Зовні вони мають багато спільного з житлом. Дуже часто тут жили мірошники з сім'ями, тому обов'язково були вікна, піч, стіл, лави. Будівля водяного млина із с. Либохора має зрубну конструкцію, двоє вікон з чільної сторони, а в плані складається з двох приміщень. У першому знаходиться механізм млина, у другому — на широких лавах, що попід стінами, клали мішки з зерном, борошном. Тут відпочивали мірошники і приїжджі. В холодну пору приміщення ogrівалось відкритим вогнищем в обмурованому камінням заглибленні на долівці.

Архітектурні форми споруд млинів майже не мінялися з віками і дійшли до нас у своєму первісному вигляді.

9

КРИНИЦЯ
З с. БАБИШЕ
 Старосамбірського району
 Львівської області

Криниця побудована в 1886 р., перевезена і встановлена у музеї в 1971 р.

Власне криниця знаходиться в зрубному будинку. Вона має зрубну наземну частину з валом, на який намотується ланцюг з відром.

Форма і конструкція будиночка нагадують криниці соляних копалень, які були колись широко розповсюджені у Прикарпатті. Про це свідчить традиційний отвір у стіні: у криницях соляних копалень тут був жолоб, по якому стікала ропа.

На одвірку вирізьблена дата спорудження та магичні речення, які, за народним повір'ям, мали охороняти її від «нечистої сили».

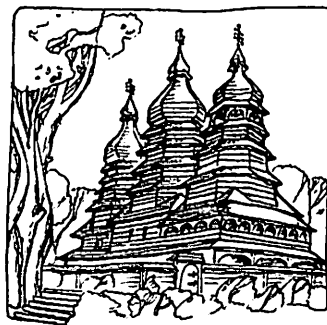
10

**ГРОМАДСЬКИЙ
ДЗВІН 1887 р.
З с. КОМАРІВКА**
Бродівського району
Львівської області

Дзвін стояв у центрі села біля народної читальні. Громада обирала сторожа, який щоденно, ранком і ввечері, відбивав години та дзвонив на свята чи в лиху пору. За народним повір'ям, дзвін ніби оберігав село від лиха. Коли він дзвонив, град і грози, мовляв, обминали село.

Дзвін із Комарівки встановлений на чотириметровому стовпі, над ним гонтовий чотирисхилий дашок.

Подібні дзвони зустрічаються і в деяких селах Бойківщини. Є підстави вважати, що вони аналогічні вічевим дзвонам періоду Київської Русі.

11

**МИКОЛАЇВСЬКА
ЦЕРКВА 1763 р.
З с. КРИВКА**
Турківського району
Львівської області

Ім'я будівничого Миколаївської церкви з с. Кривка залишилося невідомим. Але мистецька особистість автора цього шедеву української народної архітектури XVIII ст. настільки яскрава, що він, невідомий майстер, своїм творінням обесмертив себе.

Видатний радянський учений-мистецтвознавець, народний художник СРСР академік Ігор Емманулович Грабар, аналізуючи монументальну архітектуру Карпат, особливу увагу звернув на церкву з с. Кривка: «Ось де самотутнє мистецтво Прикарпатської Русі торжествує своє найвище досягнення! Тут, у цих легкозлітаючих до неба струнких силуетах храмів, у дитячій простоті їх конструкцій, що надає їм вигляду дитячих іграшок,— відбилася вся неповторна чарівність цього справді народного мистецтва».

Тепер церква 1763 р. із с. Кривка — експонат, яким пишається Музей народної архітектури і побуту у Львові. Перевезена до Львова стараннями відомого українського мистецтвознавця Михайла Драгана ще в 1930 р. Відновлена народними майстрами Т. Джури-ним та П. Демківим із с. Цинява, що на Івано-Франківщині.

Кривківська церква чарує простотою конструкції, доречністю і чіткістю окремих деталей. Вона, як і Тисовецька, хвилює своїм гармонійним поєднанням з

природою. І хоча Шевченківський гай у Львові — друга її батьківщина, проте її силует з високими східчастими банями на тлі дерев на пагорбі виглядає казково.

Конструктивно церковна будівля складається з трьох квадратних у плані зрубів різної величини, представлених один до одного. Кожен зруб перекритий банею з кількома залами — ярусами. Перехід від зрубу до перекриття досягається накладанням восьмикутного барабана, на який ставиться зрізана піраміда, і далі, зменшуючись у розмірі, ця конструкція повторюється в кожному перекритті чотири рази. На останніх ярусах зводяться восьмигранні шоломоподібні куполи. Кожен ступінь-залом підкреслює ярусність верхів. Монументальності споруди не заважає розчленований дах, дрібна фактура гонти, якою обшиті верхи та верхня частина зрубу.

Пропорції церкви доведені до максимальної точності: половина діагоналі нави (4,5 м) рівна довжині бабинця. Цей розмір був вихідним і для вітваря. Маючи довжину бабинця і нави, можна було визначити висоту нави — 11,05 м; уся довжина будівлі — від входу до східної стіни вітваря — дорівнювала загальній висоті середньої бані. Співвідношення розмірів Кривківської церкви найбільш точне, класичне. Чітка система пропорціювання дала можливість створити завершений художній образ споруди.

Тонкий архітектурний розрахунок виявляється також у співвідношенні будівлі з розміром людини. Вхід у бабинець має висоту середнього зросту людини, прохід у наву — висоту людини з піднятою рукою, півкупольний простір відкривається лише тоді, коли ми наеш ці переходи.

Інтер'єр церкви відкривається для відвідувача, ніби театральна сцена: через фігурно прорізаний прохід з бабинця до нави, що нагадує куліси, видно різьблені позолочені решітки іконостаса, а далі, через «царські врата», — престол з кіотом (місце, де знаходиться

чаша з «божими дарами» для причащення віруючих). Іконостас повторює форму підкупольного простору нави. Внутрішнє просторове багатство підкреслюється різкою світлотіневою грою, викликаною положенням джерел світла: маленькі віконця освітлюють тільки наву, створюючи контраст із затемненим бабинцем. Над навою — хори, продовження яких іззовні набирає форми галерейки. На ній іноді виступали церковні співаки. Взагалі збільшення площі церков за рахунок другого поверху — просторих хорів — дуже древній прийом, що бере свій початок ще з часів Київської Русі.

Іконостас складають ікони з с. Воля-Жовтанецька та с. Бсянець. Датуються іконостас кінцем XVII — початком XVIII ст., коли український іконопис досяг найвищого розвитку.

Багато оздоблені «царські врата» та дияконські двері кінця XVII ст. «Царські врата» прикрашені ажурною різьбою в стилі барокко. На двох стулках дверей симетрично йдуть низу догори позолочені стилізовані галузки. На кожній з них вирізьблено по дев'ять грон винограду, ягід та листочків. Дияконські двері зроблені в формі видовженого прямокутника, верхня частина якого — решітка прикрашена позолоченими розетами.

Конструктивна простота, строгість і водночас поетична принадливість ненав'язливих форм, гармонія деталей, тісний зв'язок з давніми традиціями українського народного зодчества ставлять Миколаївську церкву з с. Кривка у ряд шедеврів народної архітектури світового значення.

12

КАПЛИЦЯ
З с. ЯЛИНКУВАТЕ
 Сколівського району
 Львівської області

Побудована в 60—70 роках XIX ст. з матеріалу церкви 1752 р., яку зруйнувала буря.

В основі будівлі лежить квадратний зруб, перекритий двосхилим дахом з фронтончиками. Раніше над каплицею піднімалася невисока банька з хрестом ковальської роботи. Згодом баню замінили невеликою маківкою. В такому вигляді капличка експонується в музеї.

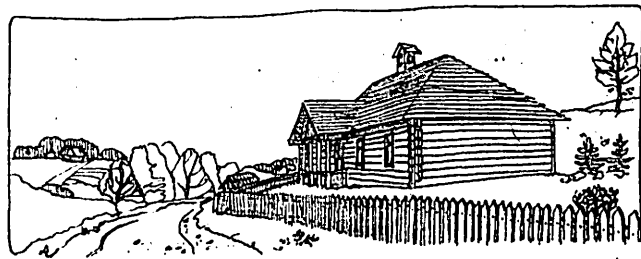
На висоті двох метрів від землі є винос даху, що спирається на кронштейни, утворені виступами верхніх вінців зрубу. Світло в капличку йде через два квадратні віконця, прорубані в бокових стінах. Інтер'єр її простий: ікони та невеликий престол напроти входу.

Каплиця була призначена для релігійних відправ у дні поминання померлих і належить до поширених на Бойківщині культових споруд такого типу.

13

ШКОЛА З с. БУСОВИНСЬКО
 Старосамбірського району
 Львівської області

Поява перших освітніх закладів у Галичині відноситься до кінця XVIII ст. Австрійські власті не були зацікавлені в розвитку освіти серед українського населення, тому всіяко перешкождали закладенню шкіл. Проте завдяки зусиллям прогресивної громадськості у 1818 р. у Самбірському окрузі було відкрито ряд шкіл.

У Львові була створена шкільна крайова рада. Вона знаходилася в руках магнатів і не поспішала відкривати школи в селах; почали навіть занепадати існуючі. У краї панувала суцільна неграмотність. Так, у Турківському повіті з тисячі було тільки дев'ять чоловік, які так-сяк уміли читати й писати.

Іван Франко відзначав, що в 1890 р. в 47 повітах Східної Галичини нараховувалось 77 процентів чоловіків і 86 процентів жінок неписьмених*.

Сільські школи споруджувалися з місцевих будівельних матеріалів за традиційним планом.

Школа з с. Бусовинсько, що експонується в музеї, збудована у 1880 р. на кошти громади. У плані зона

* Франко І. Русини на Галичині і просвіта: — Літературно-науковий вісник, т. IX, 1900.

складається з трьох приміщень: класу й кімнати вчителя, які розділені коридором. Стіни складені із смерекових брусів, з'єднаних на кутах у простий замок. Вхід до школи веде через невеликий ганок, обшитий фігурно вирізаними дошками. Широкі вікна робили приміщення світлішим. Дах чотирихилий. Над ним піднімається будка з дзвінком, який приводили в рух шнурком, що звисав у коридор. Так скликали учнів.

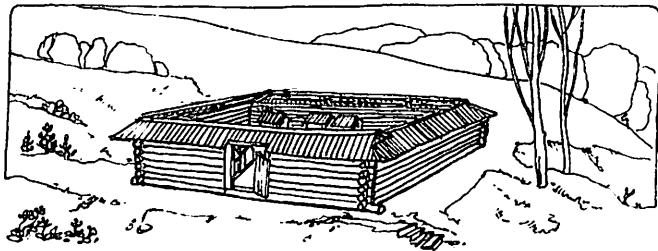
Зліва при вході в коридор стоїть дерев'яний кадіб для питної води. На протилежній від входу стіні вбиті кілки, на які учні вшали верхній одяг.

Стіни класної кімнати побілені, є підлога. Біля глухої стіни — платформа «градус», де стоїть стіл для вчителя, а з другого боку — чорна таблиця (дошка). На столі каламар, ручка з пером, дерев'яна лінійка; напроти — шкільні лави. Справа від дверей — піч.

Школа відтворена на території музею в 1979 р.

14 ПАСІКА З с. КУЗЬМИНЕЦЬ

Рожнятівського району
Івано-Франківської області

Бджільництво як промисел на сучасній території України відоме ще з часів Київської Русі. У другій половині XIV ст. для принаднення бджіл почали застосовувати спеціально видовбані колоди-дуплянки.

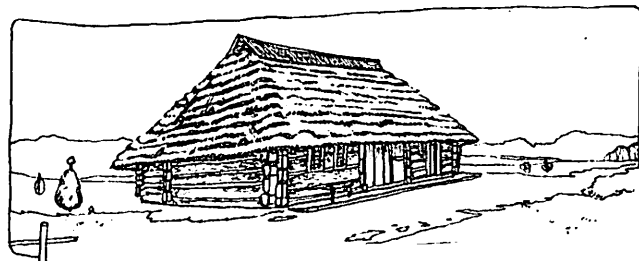
Спочатку їх підвішували високо на деревах, а потім розчищали у лісі галявини і на них встановлювали вулики-дуплянки. Ліс вирубували, як казали, «посікли», через те галявини з вуликами називали пасіками.

Пасіка з с. Кузьминець являє собою чотирикутний зруб із смерекових кругляків. Двометрові стіни покриті однохилим дашком. Одні вхідні двері. Праворуч від входу — прибудова для пасічницького інвентаря.

Основне призначення споруди — захист вуликів від ведмедів. Пасіка 1920 р. встановлена в музеї в 1974 р.

15

ХАТА З с. МШАНЕЦЬ
Старосамбірського району
Львівської області

Хата побудована на початку XX ст. і являє собою окремий тип бойківського житла.

Збудована за планом: хижка (хата) — сіни (боїце) — стайня. З протилежного від фасаду боку є половник (прибудова, утворена продовженням даху і половною стіною, яка з'єднує зруби хати і стайні). Стіни хижі складені з широких брусів, стайні — з кругляків. Між вінцями, які підмальовані вохристою глиною, для утеплення хати прокладено мох. Іззовні ці шви обмазані білою глиною. Таке оздоблення властиве тільки для західної частини Карпат.

Найдавнішою частиною в споруді є стайня, збудована

вана сто років тому. Хата до неї була добудована пізніше. Сіни одночасно виконують і функцію боїща (сто-доли). У широкі ворота врізані двері.

Хати з подібним архітектурно-планувальним вирішенням, коли сіни служать за боїще, відомі й на Лемківщині. В основі цієї споруди лежать окремі зруби хати і стайні, за конструкцією не зв'язані між собою.

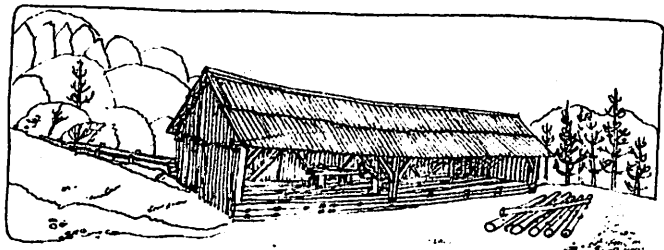
Об'єднання двох приміщень під спільним дахом продиктоване потребою кращої комунікації між житловою і господарською частинами споруди.

В інтер'єрі хижі виділяється велика піч з коном, по якому дим відводився на горище. У протилежному куті — стіл-скриня, застелений білим обрусом. На жердці над ліжком висять зразки бойківського народного одягу. Ліжко застелене домотканим ліжником. У сінях жорна, ткацький верстат, скриня на зерно.

У XIX ст. цей тип хати зберігався лише у бідняків. Заможні ж селяни будували так звані довгі хати за планом: комора — хата — сіни — боїще — стайня.

16 ТАРТАК ІЗ с. ВЕЛИКОСІЛЛЯ

Старосамбірського району
Львівської області

Тартаки (лісопилні) в Карпатах працювали на водяному колесі. Їх будували також у комплексі з іншими технічними спорудами, які працювали на водній

енергії. Зустрічались цілі «комбінати», у складі яких були водяні млини, сукновальні і тартаки.

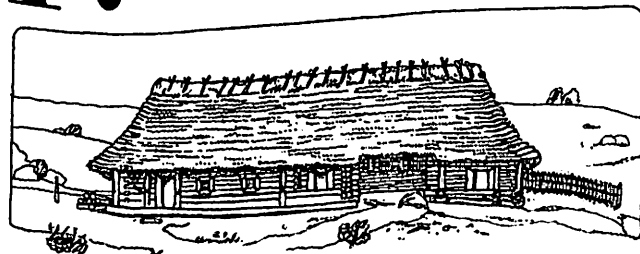
Тартак, перевезений із с. Великосілля, побудований на початку XX століття. Механізм його встановлений на масивній рамі. Тут закріплений вал, на кінці якого — водяне колесо. Напроти нього — менший вал, на якому встановлені колеса, що приводять у рух пристрій для подачі колоди до пили, та диск, ексцентрично з'єднаний з пилою. Завдяки цьому пила рухається то вгору, то вниз, розрізаючи колоду на окремі дошки. Одночасно приводиться в дію пристрій, за допомогою якого на рамі з двох рейок зубчатою передачею посувається колода на пилу.

Над механізмом зведений робочий будинок простої каркасної конструкції. Стіни з трьох боків обшиті дошками у вертикальному напрямку. Долівка теж з дощок. Дах двосхилий, під драницею.

Тартак із с. Великосілля — типовий зразок такої споруди в Карпатах.

17 САДИБА ІЗ с. ГУСНИЙ

Великобerezнянського району
Закарпатської області

Для західної, гористої, частини Закарпаття типовою є однорядна забудова садиби. Найчастіше хата має такий план: сіни — хата — комора — боїще — стай-

ня. Вдзовж головної фасадної стіни хати, сіней і комори влаштована галерея, з якої одні двері ведуть у сіни, а звідти — у житлову кімнату.

Такий же тип довгої хати був поширений і в західній частині Бойківщини. Наприклад, у с. Мшанець у кінці XIX ст. із 182 садиб 143 було саме таких.

Передумовою для виникнення цього типу житла були кліматичні умови та соціальні причини, які безпосередньо впливали на розподіл земельних наділів. Таке житло дозволяло доглядати худобу в будь-яку погоду і виконувати різні господарські роботи. Довга хата за своїми функціями наближається до гуцульської гражди.

Хата з Гусного споруджена в кінці XIX ст., має довжину 27 м. Будівля складається з двох зрубів: хати і стайні, між якими утворюється приміщення для боїща.

На виступах поперечних підвалин зрубу з чільної стіни влаштовано галерею, по якій повз вікна легко можна перейти від сіней до комори і в боїще. Піддашся над галереєю підтримується різьбленими стовпчиками.

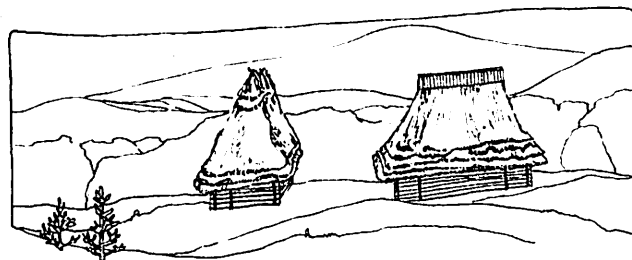
Уздзовж тильної стіни господарських приміщень тягнеться половник (загата). В ньому тримали корм худобі, він захищав стайню від холоду.

Своєрідних обрисів хаті надає чотирихилого даху, круті схили і добре розвинений гребінь якого зримо збільшують висоту споруди.

Хата з с. Гусний належить до найцікавіших експонатів музею. В ній увібрані всі характерні риси давнього житла Карпат: видовжений план будівлі, високий дах, галерея і т. ін. А простота й лаконічність споруди, добре знайдені розміри окремих деталей свідчать про майстерність її будівничих.

18

САДИБА З с. ПИЛИПЕЦЬ
Міжгірського району
Закарпатської області

Хата складається з трьох приміщень: комори, хижи і сіней. Хижа збудована з масивних плениць (півкругляків), комора і сіни — з кругляків.

Перед хатою є відкрита галерея, трохи піднята над землею.

Цікаве покриття цієї хати. У нижній частині даху в чотири-п'ять рядів клали сніпки, щоб останній їх ряд лягав на лату майже горизонтально. Це утворювало площину, на яку товстим шаром (до 70 см) наклали солому-мерву. Гребінь вивершувався дашком із драниці. По ньому легко стікає вода.

Хата побудована в 1846 р. і спочатку була курною. Про це свідчить отвір у стелі та плями сажі, які проступають під побілкою. Лише на початку нашого століття в ній вимурували комины, і дим став виходити у ліття. Щоб запобігти пожежі, тут над половиною сіней настелено стелю, яка служить іскрогасником.

У причілковій стіні хижи збереглися дві гряди, на яких ставили ночви з борошном, сушили льон, садов'яни; тут у дерев'яних формах викисав сир (бринза). На стіні — спеціальна полиця (фугаш) з декоративними тарілками. На жердці коло печі — гуня, типовий верхній чоловічий одяг, яким користувалися пастухи.

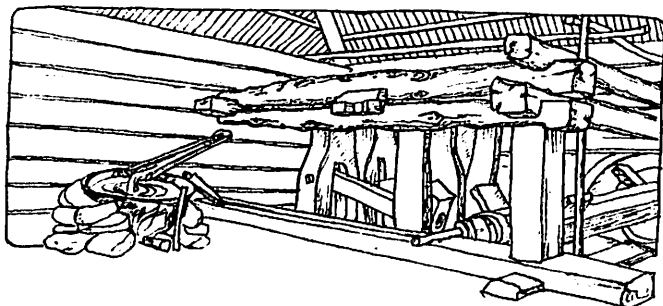
У сінях встановлена олійня з пресом, який працює за допомогою клинів.

Двері у сінях замикаються дерев'яним замком, що має цікаву конструкцію. До одвірка закріплені два бруски з отвором. Між ними — дощечка з карбами: це засувка. В стіні є дірка, в неї просовується дерев'яний або металевий ключ-гачок; входячи у карби на засувці, він засовує її за двері.

Стайня стоїть під прямим кутом до хати. Побудована в кінці XIX ст. Споруда складається з боїща (стодоли) та власне стайні, які з'єднані дверима. Дроби на сіно та жолоби розташовані при довших стінах. Залежно від пори року навішують різні двері: решітчасті — влітку, дощаті — зимою. Вони з торцевої стіни виходять безпосередньо на вулицю. Усі будівлі обгороджені плотом зі смерекових гілок та жердинами.

Садиба відтворена на території музею у 1969—1972 роках бригадою теслярів із с. Пилипець.

19 СУКНОВАЛЬНЯ І ВАЛИЛО З с. ПИЛИПЕЦЬ Міжгірського району Закарпатської області

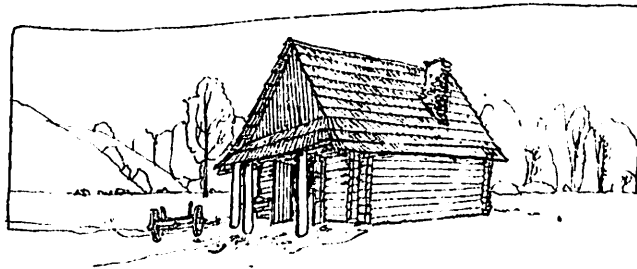
Цікавий експонат музею — сукновальня (народні назви — «ступа» або «фолюш»). Це — своєрідна сільська фабрика для збивання і валяння вовняних тканин.

Головні деталі механізму сукновальні — водяне колесо з валом і перами (бруси, вставлені, як лопасті, у вал), колода (жолоб), два клепачі-молоти. Рідко виткану вовняну тканину клали в корито. З котла, під яким горіло вогнище, сюди стікала по жолобу вода. Над коритом то піднімалися, то падали клепачі, які діяли за допомогою пер. Завдяки скосу нижнього кінця зубчатих клепачів удари виходять косими, і тканина перевертається. За 15—20 годин обробки вона перетворюється в сукно.

Цей спосіб обробки шерстяних тканин застосовувався ще й на перших суконних фабриках.

Вовняні тканини оброблялись і в так званих валилах. Валило має форму конуса; складене з 20 дощок з трикутним зрізом, які з'єднані в дерев'яному крузі. У валило клали тканину та пускали зверху воду. У вирі тканина робилась м'якою і ворестою. Так обробляють відомі гуцульські ліжники.

20 КУЗНЯ 1870 р. З с. ТУР'Є Старосамбірського району Львівської області

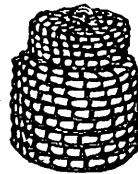

У давні часи коваль користувався у селян великим авторитетом. Його, кому був підвладен вогонь і сили, що народжують залізо, вважали чарівником.

Про високий розвиток ковальства на Україні свідчать матеріали археологічних розкопок. Цікаво, що набір ковальських виробів був сталий: ножі, сокири, серпи, зброя. А в старовинному Галичі і літописному Пліснеську знайдено залишки цілих майстерень. В історичних документах знаходимо згадку про ковадло, молот, ковальський міх. «Не вогонь розжарює залізо, але подув міха»,— говорив Данило Заточник, головний герой відомої пам'ятки давньоруської писемності «Моленіє Данила Заточника» (XIII ст.).

Кузні здавна знаходились в окремих просторих приміщеннях. У Карпатах — це зрубні споруди із широким навісом даху. Тут часто збиралися чоловіки, щоб поговорити, почути щось нове. Це чудово описав Іван Франко в своєму оповіданні-спогаді «У кузні».

Експонована в музеї кузня складає з повним внутрішнім обладнанням. В її інтер'єрі виділяється піч з горнилом і ковальський міх. На грубій колоді — ковадло. На стінах і лавах — різноманітне ковальське знаряддя, готові вироби.

Лемки — одна з етнографічних груп українського населення в Карпатах. Назва походить від вживаного ними слова «лем» (лише, тільки). Споконвіку лемки заселяли гірську територію між ріками Уж, Сан на сході і Попрад з Дунайцем на заході.

Ще в X ст. територія, яку займає Лемківщина, входила до складу Київської Русі. Назви «руснак», «руський» зберігалися тут протягом століть, що, зокрема, свідчить про спільне минуле лемків і всього українського народу.

У 1945 році, після встановлення кордону між СРСР та Польщею, частина лемків переселилась на Радянську Україну — в Тернопільську, Івано-Франківську, Львівську та інші області. Тепер межі лемківського етнографічного району чітко не окреслені, але суцільно лемки проживають у Перечинському та Великоберезнянському районах Закарпатської області.

Головним заняттям лемків було землеробство і тваринництво. Розвивалися також домашні промисли: ткацтво, гончарство, різьбярство та ін.

Лемківські села розташовані, як правило, в гірських долинах уздовж русел рік. Хати будують паралельно з вулицею. Розміщення окремих будівель

у садибі залежить від їх кількості і розмірів, а також від форми ділянки. Так, на заході Лемківщини, крім житлового будинку, навколо прямокутного двору окремо стоять стайня, стодола, шпихлір. У центральній і східній частинах — виключно однорядні типи садиб з житловим і господарськими приміщеннями, розташованими під одним дахом.

Довга хата на Лемківщині зберегла давню форму однорядного ділення: хата — сіни — комора — стайня — боїще; в деяких районах на півночі планування здійснюється за принципом: хата з хатчиною — сіни — стайня з коморою — боїще — возівня. На відміну від бойківської будівлі такого типу тут крайніми є хата і боїще; дахи двосхилі, іноді під драпкою; двері з сіней ведуть до стайні; зустрічається «причина» — закритий навіс, що тягнеться від входу в сіни та до боїща.

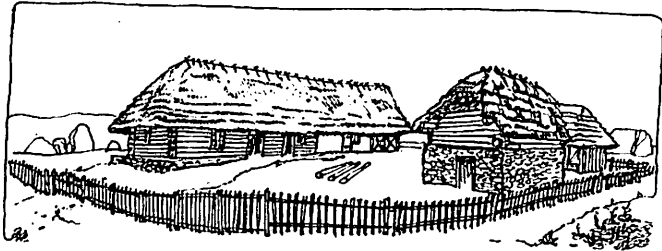
Багато специфічних особливостей спостерігаємо в народному одязі лемків. Наприклад, чоловіки одягають довге пальто з домотканого сукна — чугу з великим коміром, що звисає до пояса. Краї чуги прикрашали довгими френделями, плетеними в коси. Велике поширення мають різнокольорові горсети з сукна із заокругленими розрізами

внизу, білі хустки (фацелики), капелюхи з широкими крисами.

Лемківське дерев'яне будівництво представлено в музеї селянським двором із Закарпатської області.

21

САДИБА З с. ЗАРІЧЕВЕ
Перечинського району
Закарпатської області

Хата є центральною спорудою селянського двору. Вона побудована в 1920 р. місцевим майстром Михайлом Пекарем. Він же у 1973 р. відтворив її у музеї.

У плані хата складається з хижі, сіней, комори, стайні і боїща. Зруб будівлі з букового кругляка, подекуди підтесаного. Щілини між кругляками закладені глиною. Глиною з половиною зарівняно також поверхні стін всередині хижі, сіней, комори. Така обробка глиною дерев'яного зрубу з'явилася тут на початку ХХ ст. і дістала велике поширення.

Житлова частина будівлі має чотири шестишибкові вікна: одне на головному фасаді, одне — з протилежного боку, двом спарених — у причілковій стіні. Спарення вікон спостерігаємо у словацькому житлі.

Стеля в хижі з дощок, які лежать на трьох поперечних і одній поздовжній балках (трагарях). Дощки

не білили, а тільки просочували лляною або конопляною олією і періодично змивали.

Особливістю лемківського житла є піч з отвором до торцевої стіни, що напроти входу. Над ним є дашок (капа), що з'єднаний з димоходом, який лежить над піччю і виводить дим до сіней. Там над отвором димоходу побудований на всю ширину сіней іскрогасник. На припічку розставлений посуд для приготування їжі, на запічку — дерев'яна коновка з питтєвою водою.

Напроти печі — дерев'яне ліжко, прикрашене орнаментальною різьбою (геометричні лінії, хрестики). Стіл стоїть у куті між фасадною і торцевою стінами. Перед ним — переносна лава, стілець.

З лівого боку від входу — мисник. На його полицях оглядаємо дерев'яні і керамічні миски, пляшки. Поряд підвішений «лижник», в отвори якого вкладено саморобні дерев'яні ложки.

Цікавий традиційний елемент інтер'єра житла — дві балки попід стелею (колишні «гряди»), на які підвішують одяг, тканини.

У сінях знаходяться знаряддя переробки зерна (жорна, ступа), скриня, різні побутові предмети та інструменти.

Комора, як і хата, всередині обмашена і побілена глиною. Тут завжди зберігали святковий одяг, запаси продуктів, деякий посуд. Влітку в коморі іноді спали, тому тут є широка лава.

Стайня. Стіни не білені. Корм худобі закладали за драбину, прикріплену під кутом до стіни. Під драбиною на землі — жолоб для січки; поряд стоять стібиною на землі — жолоб для січки; щоб згортати гній, лець для доїння корови, лопата, щоб згортати гній, гребінець для чесання худоби. Долівка у стайні з грубих дощок, з рівцем для стікання гноївки. Напроти входу — загорожа для овець, вище — жердки для курей.

Боїще — приміщення для обмолоту і очистки зерна. Тут — ціп, граблі, дерев'яна лопата. Щілини не замазані — для кращого провітрювання.

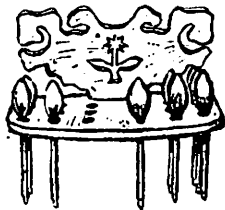
У складі садиби відтворено також зрубний хлівець, де тримали свиней. А під односхилим дашком ладнали гнізда для курей.

Під прямим кутом до хати стоїть шоп на сіно— «секес». Зруб її— з букових кругляків, між якими широкі щілини. Це робили спеціально, щоб сіно добре провітрювалось. За планом шопи дводільна. У меншому приміщенні зберігали віз, упряж, косу та інше господарське знаряддя, у більшому— сіно.

Наземну частину криниці складає чотирикутний зруб з дерев'яним валом під двоххилим дашком.

Паралельно до хати розташований шпихлір з пивницею. Пивниця має основне приміщення і сіни. У ній зберігали картоплю, овочі і молочні продукти. Стіни її кам'яні і децю заглиблені в землю. Шпихлір розташований над пивницею; складений з букового кругляка без обмазки. Тут тримали отаву (сіно після другого покосу), а влітку і спали.

Садиба із Зарічевого обгороджена круглими кілками, прибитими до жердин. У такий же спосіб зроблені в'їзні ворота і хвіртка.

Сектор „Гудульщина“

«Благословенний закуток нашого краю...» — так називав Гуцульщину Іван Франко. І справді — це одна з найцікавіших етнографічних областей в Українських Карпатах. У побуті місцевих жителів — гуцулів багато оригінальних рис, а вироби їхніх народних майстрів славляться далеко за межами республіки і країни.

Особливості історичної долі і природних умов, культурно-побутові та економічні взаємовідносини з сусідніми народами зумовили деякі відмінності в господарстві, побуті, мистецтві Гуцульщини.

Гуцульщина охоплює Верховинський, південну частину Косівського і Надвірнянського районів Івано-Франківської області, Путильський і Вижницький райони Чернівецької, Рахівський — Закарпатської областей.

Про походження назви «гуцул» існує кілька думок. Одні дослідники виводять цю назву від тюркського «кочул» — пастух, інші — від «гоцали», яким нібито називались Карпати. Є припущення, що назва «гуцул» пов'язана з молдавським словом «гоц», «гуц» — розбійник. Так іноземні завойовники прозвали волелюбних горян-опришків. І, мабуть, ця назва прижилася.

А завойовників, які ласо дивилися на Гуцульщину — цю корінну і споконвічну українську землю, — завжди було багато. У 1387—1772 рр. Покуттям та Гуцульщиною володіла шляхетська Польща. З 1772 до 1919 р. край входив до складу Австрії (пізніше — Австро-Угорщини), до 1939 р., поки у складі західноукраїнських земель Гуцульщина не возз'єдналася в єдиній Радянській державі, — знову буржуазно-поміщицької Польщі.

Та, незважаючи на це, гуцули зуміли зберегти свою самобутність, оригінальну культуру.

Господарство Гуцульщини визначалося природними умовами — багатством лісів і гірських лук, полонин. Отже, основним заняттям населення було скотарство. А ще — лісові промисли. Крутими схилами з великої висоти спускали гуцули колоди до рік, по яких, сміливо маневруючи серед порогів, сплавливали матеріал до низів.

Не зустріти на Гуцульщині типових для України сіл. Є тут «центр» з школою, крамницею і кількома будинками, а село розбігається окремими присілками по схилах. Ізольованість дворів, специфіка ведення господарства, постійна загроза з боку хижих звірів та багато

інших причин змусили господарів обносити житло загородою, що привело до утворення своєрідного типу садиб — гражд. Гражди — це замкнуті забудови з житловими, господарськими будівлями, які розміщені довкола подвір'я, викладеного каменем.

Класичний тип гуцульського житла — хата на дві половини. У плані вона складається з трьох приміщень. У центрі — сіни, а по боках — житлові кімнати.

Характер житла у минулому визначався соціальними умовами. Поряд з багатими граждами існували курні хатки — бурдеї, які склалися із сіней і кімнати, а в ще бідніших — бухнях не було навіть сіней.

Інтер'єр гуцульського житла простий, типовий для кожної української хати: піч, ліжко, стіл, лави, мисник знайдемо скрізь — від найбіднішої до найбагатшої оселі, і завжди у тих самих місцях. Проте він вражає композиційною стрункістю та надзвичайним багатством фарб, яке ґрунтується на поєднанні природних кольорів і фактури матеріалу, з якого збудована хата. Гармонійно доповнюють інтер'єр численні керамічні речі та яскраві шерстяні тканини.

Між бойківськими і гуцульськими житлами є істотна різниця. І полягає вона не тільки в особливостях планів і будівельних матеріалів, але й, як відзначає радянський вчений-мистецтвознавець П. М. Жолтовський, у пропорціях і естетичних співвідношеннях окремих частин споруд. Стрімкий дах бойківської хати в художньому вираженні відрізняється від спокійного, порівняно невисокого даху гуцульської. Масив першої пластичніший, ніж у гуцульській хаті. Архітектурні форми бойківських хат більш легкі і м'які, ніж у гуцульських, де вони дещо різкіші, графічно чіткіше окреслені.

У монументальному будівництві народні гуцульські майстри виявляли сміливість, багатство фантазії і витончений смак.

До найдавніших видів народного мистецтва на Гуцульщині належить художнє ткацтво. Серед виробів чільне місце займають скатерті, рушники, оздоблені характерною вишивкою. Широко відомі і користуються незмінним попитом гуцульські ліжники. Раніше їх робили з овечої вовни у натуральному кольорі, тепер застосовують барвники. Ліжниками застеляли ліжко, вкривалися, під час весільного походу накрива-

ли коней. Вони були неодмінною частиною посагу.

Гуцульська кераміка — це переважно вироби, виконані в техніці гравірування по сирому побіленому черепку і розписані червоним ангобом та глазурями жовтого і зеленого кольорів.

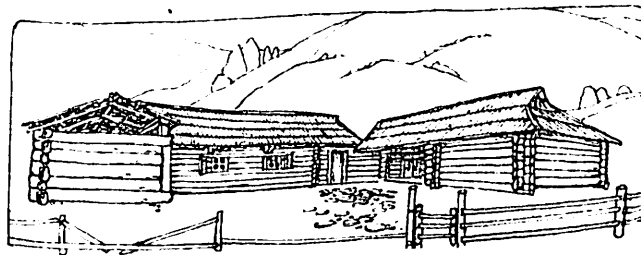
З давності прикрашають на Гуцульщині печі мальованими кахлями. Різноманітні сюжети малюнків відбивають сценки з життя і побуту місцевого населення. Крім цього, на кахлях бачимо декоративні орнаменти з квітів і геометричних фігур, які завжди скомпоновані у правильний, чіткий рисунок. Поширене тут також виробництво мальованого посуду: мисок, тарілок, дзбанків для води, підсвічників, «калачів» — персневидних посудин для напоїв.

Гуцули — неперевершені майстри різьблення, випалювання та інкрустації на дереві. Є цілі династії різьбярів, що з покоління в покоління передавали секрети цього своєрідного мистецтва.

22

САДИБА КІНЦЯ ХІХ ст.
ІЗ смт ВЕРХОВИНА
(присілок Слупійка)
Івано-Франківської області

Садина має П-подібне планування. У центрі — житлове приміщення, з лівого боку до нього приєднується кліть, з правого — піддашшя. З трьох сторін житло охоплюють пригули, частина їх відведена під хлів для корови. Особливістю будівлі є те, що власне хата знаходиться між сіньми і коморою.

На Гуцульщині закладали хату за традиційними звичаями, які походили з глибокої давнини і утверджували в собі багато народних вірувань. Копали чотири ями і заповнювали їх камінням. На ці кам'яні опори клали підвалини хати. На покладений перший вінець усі сідали: родина, сусіди, помічники. І слухали-прислухалися... Коли, скажімо, почують іржання коня, мукання корови, то, за повір'ям, це провіщає щастя і долю в хаті. Потім з музикою і танцями святкували закладання хати.

На підвалини спершу ставили одвірки, а потім, залишаючи отвори для вікон, «в'язали» у замки протеси. Дах будівлі чотирисхилий, стрімкий, покритий драницями (довгими коленими дощечками). На обох вужчих схилах лінії його вигнуті, щоб він обіймав хату з усіх боків.

Інтер'єр хати в загальних рисах нагадає попередні. Замість дощатого полу з постілью тут є ліжко. Жердки над ним нема, а є тільки біля віконної стіни. Одяг розвішаний на стіні.

Біля ліжка стоїть саркофагоподібна скриня, прикрашена шестистілковими розетами в колі, які розміщені двома рядами на горішній та долішній дошках стінок.

Багатством різьби відзначається мисник, заповнений керамічним і дерев'яним посудом. Старовинні довбані ковші і сільнички вкриті геометричними візерунками.

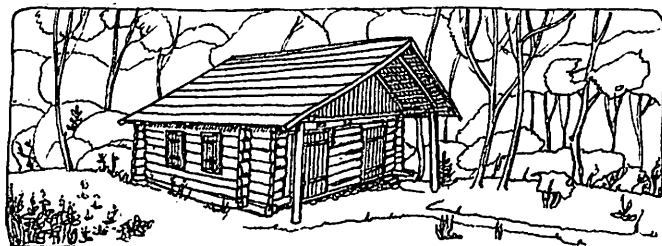
Гуцули люблять і бережуть різьблений дерев'яний посуд. Деякі речі служать десятки років: потемнілі, із стертою від вживання різьбою, вони їм ще дорожчі.

У сінях, уздовж причілкової стіни на висоті 1,5 м, прикріплена полиця. Тут стоїть різноманітне дерев'яне начиння. А під час весілля, наприклад, на ній сидять музиканти.

Садиба з с. Верховина відтворена в музеї в 1974 р.

23

КУЗНЯ З С. КРАСНОЇЛІВ
Верховинського району
Івано-Франківської області

Кузня у с. Красноїлів була побудована в другій половині XIX ст. Складена з круглого соснового де-

рева, вона має два приміщення: майстерню коваля і друге — для матеріалів, вугілля.

Дах двосхилий, під дралицею, причілки зашальовані вертикально дошками. Виступ даху над дверима утворює широке піддашся, під яким виконували деякі ковальські роботи: підковували коней, ремонтували вози, сани тощо.

У майстерні коваля — ковальський міх, піч, ковадло, на полицях — інструменти.

24

САДИБА З С. ЗАМАГОРІВ
(присілок Гофа)
Верховинського району
Івано-Франківської області

Хата побудована в кінці XVIII ст. Налезала бідняку. Дуже невелика за своїми розмірами. В плані будівля складається з хати і сінєй. З трьох сторін навколо цих приміщень — притула, утворена продовженням даху над зрубом-огорожею.

У притулі — відгородки для овець і корови; тут також ховали інвентар, дрова. Стіни основних приміщень складені зі смерекових півкругляків, оброблених струганням.

У хаті — двоє маленьких вікон, глиняна долівка. В інтер'єрі виділяються піч, стіл, лави з двох сторін, а вздовж заїчної стіни — піл з постілью. На початку

ХХ ст. у цій хатині жила писанкарка. Тому на столі, над образами і під ними — писанки.

Писанкарство сягає глибокої давнини. В часи язичництва (поганства) яйце було знаком відродження сонця, втілення народних уявлень про творчі сили природи. І хоч християнство зробило писанку пасхальним атрибутом, у своєму побутуванні вона ніколи не втрачала первісного значення.

Для розписів писанок Гуцульщини характерні крупні, скільки дозволяє поверхня, квіткові розети і вазони, які виразно виділяються широким плавним контуром на чорному фоні. Ці писанки дуже декоративні, орнамент їх ясний, легко читається здалеку. Оригінальність, чистоту орнаментів та кольорових рішень гуцульські майстри ревно оберігають.

У хаті експонується примітивне знаряддя для виконання розпису яйця — залізна трубочка, вставлена в розщеплений кінець дерев'яної палички.

Хлів (стайня) має два приміщення: в одному стояла корова, в другому — теля. Будівля зрубна, з кругляків.

Біля хати — оборіг і буда для собаки, піднята на дерев'яний поміст, що загороджений високим частоколом.

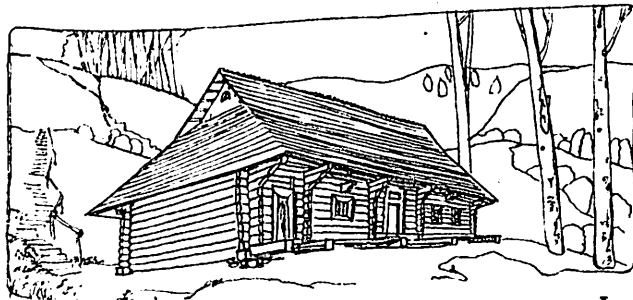
Уся садиба обгороджена воринами (розколена по довжині на 2—4 частини колода), які закладені між два високі (до 3 м) кілки.

Садиба відтворена на території музею в 1973 р.

25

САДИБА ІЗ с. ЯВОРІВ
(присілок Стручків)
Косівського району
Івано-Франківської області

Хата побудована в 1927 р. відомим теслярем Іваном Копчуком з присілка Безульки. Належала середнякові.

Зруб будівлі — зі смерекових півкругляків. У плані вона має чотири приміщення: чисту хату, сіни, хату, комору. Дах чотирисхилий, під гонтою. При хаті вздовж усієї цільної стіни тягнеться широка відкрита галерейка-поміст. Над нею піддашся, що тримається на кронштейнах.

На поперечних сволоках у хаті — декоративна різьба із зображенням розет, хрестів. До речі, художня різьба в архітектурі гуцулів дуже поширена. Орнаментальні мотиви на дверних рамах та інших частинах будівель ще більше підкреслюють їх конструкцію.

В інтер'єрі чи не кожної гуцульської хати, крім традиційних ужиткових речей, можна побачити килим та килимарський верстат. Гуцульські килими за технікою виконання подібні до килимів інших районів України. Для них характерні заповнені складними геометричними фігурами широкі смуги, що перемежуються з вузькими. Різноманітність смуг і особлива чіткість

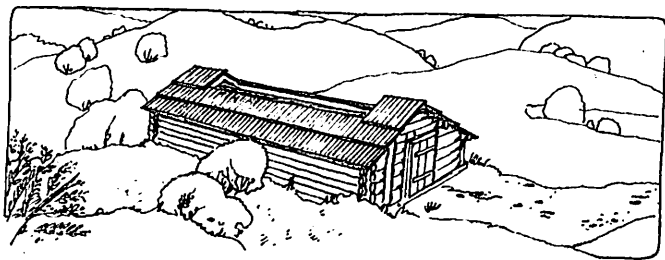
рисунка надають цим килимам своєрідності. Килимарство на Гуцульщині не має давніх традицій: воно з'явилося тут лише в кінці XIX ст., у період проникнення в село капіталістичного способу виробництва.

До складу садиби входить криниця поч. XX ст. з с. Яблуниця Надвірнянського району Івано-Франківської області. Цямриння у ній має зрубну шестикутну конструкцію. В землі стінки викладені каменем. Дашок — форми шестикутної піраміди, критої гонтом. Для піднімання води застосовується коловорот («баранець»), встановлений на двох стовпах. Взагалі у спорудження криниці народні майстри вкладали багато винахідливості, тепла, робили це з витонченим смаком.

Хата і криниця встановлені в музеї у 1975 р.

26

ПАСІКА З С. ЗАМАГОРІВ
Верховинського району
Івано-Франківської області

Пасіка на Гуцульщині — це невелика будівля, в якій тримають вулики, захищаючи їх від снігових заметів та ведмедів.

Експонована пасіка має зрубно-каркасну конструкцію. Оригінальне перекриття споруди: зверху в даху зроблено виріз для вильоту бджіл. Усередині вздовж стін встановлені вулики.

Бджільництво і тепер на Гуцульщині є розвинутою галуззю. У народі цінується травневий мед, зібраний із різноцвіття гірських трав.

27

ПАСТУША СТАЯ
З ПОЛОНИНИ КРИНИЧНОЇ
(с. Зелене)
Верховинського району
Івано-Франківської області

У господарстві Гуцульщини найважливіше місце завжди займало тваринництво, передусім вівчарство. Випас худоби, переробка молока, заготівля сіна були одним з основних занять гуцулів. Пасовищами служили безлісні вершини та схили гірських хребтів — полонини.

Основна галузь полонинського молочного господарства — виробництво брянзи. Крім неї, виробляли із грудкового сиру ще й парені сири у вигляді обрядових калачів, різноманітних фігурок тварин, які продавали на ярмарках. Пастухи виготовляли також гусянку, овече масло та інші продукти.

Пастуша стая з полонини Криничної належить до перших експонатів-будівель комплексу «Полонинське господарство». Планується якого увійдуть стая, кошарське стійбище, до складу якого увійдуть стая, кошара (загорожа, куди заганяють овець після доїння і на ніч), окіл, а в ньому невеличка, під односкілим дахом

ком споруда — «струнка», де доїли овець, застайка (невелика будівля, де відпочивали вночі пастухи).

Центральна господарсько-житлова будівля на стійбищі — ста я. У плані вона складається з двох приміщень: ватарника і комори та ще широкого піддашся при вході. Зруб стаї складений з віблого (круглого) дерева. Дах двосхилий, зашитий дошками з причілкового боку. На правому схилі даху, напроти ватри, є прикритий зверху отвір для виходу диму.

Ватарник — без стелі, є підлога. Майже перед приміщення — місце для ватри: вирізана в підлозі і викладена каменем квадратна ділянка.

Казанок підвішений на «берфелі» — спеціальному пристрої досить оригінальної конструкції. Основою його є стовп висотою 2,5 м — так званий «верклог», який повертається навколо своєї осі. Перпендикулярно до нього прикріплена розвилка (шматок дерева із наскрізним прорізом), в яку вставляють «кужбу» — дерев'яний брусок з гаком для казанка. У кужбі просвердлено чотири круглі отвори для кілочка, переставляючи який, можна підносити і опускати посудину. Якщо виникла потреба відставити казан від вогню — крутили верклог. Таким чином швидко регулювали температуру нагрівання під час переробки молочних продуктів.

У ватарнику багато посуду: по кутках стоять пучки на молоко, поряд — бодні з гусянкою та сирваткою; над ними висять сита. Тут же, біля ватри, лава, на якій відпочивав ватаг, обідали пастухи.

У коморі зберігались бербениці з бринзою, мука, картопля. Вздовж стін обладнані полиці для сиру.

28

ЗАМКНУТИЙ ДВІР
(ГРАЖДА)
З с. БРІШВОРІВНЯ
(присілок Багни)
Верховинського району
Івано-Франківської
області

Гражда — це життєво раціональна, архітектурно-досвершена споруда. До головної будівлі — хати з правого боку примикає кліть (комора). Житло складається з двох кімнат, які розділені сіньми. Ліва, як правило, є робочою: тут живуть літом і зимою. Права — світлиця, вважається святковою; якщо сім'я невелика, то взимку у ній не живуть, щоб економити паливо. З правої сторони будинку — комора, з тильпаливо. З правої сторони будинку — огорожею і дахом: ної — притули, утворені високою огорожею і дахом: там — приміщення для овець, реманенту. Вхід у сіни через ганок, перекритий продовженням даху хати. Такі ганки були поширені у граждах, які будували високо в горах. Напроти головного фасаду — рублена огорожа з навісом-піддашсям. В ній маленьке, видовжене в горизонтальному напрямку віконце, крізь яке можна оглядати навколишню місцевість. Воно в забудові сидне, що виходить безпосередньо на вулицю.

З лівого боку двір закривається тільки огорожею з брамою.

Стіни будівель складені із смерекових струганих півкругляків одного діаметра. Дах під драницями, на причілках заломлений і має фронтончик, у якому двоє вікон для виходу диму. Здалеку видно тільки дах хати — немов якийсь шолом, а вже потім — її «обличчя».

заслонене огорожею. Двір гражди, як і підходи до неї, вимоцнені камінними плитами.

В інтер'єрі житлових приміщень важлива роль належить самій їх конструкції. Це — сволок і гряди, які утворюють своєрідний ритм чергування перекрить; невеликі вікна і двері; гладкі, оброблені рубанком стіни, стеля, підлога. Останні мають натуральний золотистий колір, що надає житлу певного колориту. Універсальними меблями служать широкі лавки, врізані в зруб: на них сидять, сплять. Мисник, полиці розміщені вздовж стін і утворюють зі зрубом єдину композицію.

Піч гражди покладена на дерев'яному зрубі. Кінці брусів, що виходять у приміщення, мають вигляд кронштейнів, прикрашених профільованою різьбою. На вуглових продовженнях брусів укладають бортові дошки, що закривають глиняну основу печі. На них ставиться піч з димоходом, який відводить дим у сіни.

Хатні меблі, ужиткові речі завжди були об'єктами оздоблення, причому їх декор органічно поєднується з формою та призначенням предметів, розміщених у правій чи лівій кімнатах. Між піччю і причілковою (образною) стіною знаходиться піл, накритий ліжником. Над ним — жердки для одягу та ліжників. Стіл майстерно різьблений, накритий білим обрусом. Над ним висять ікони, а нижче стіни прикрашені тарілками, мисками. У другому приміщенні також є образи і керамічні тарілки.

Над дверима — полиця з декоративним посудом, що становить гордість господині і служить тільки для прикраси.

У окремі шафі на полицях стоять миски, дзбанки, пляшки, а в нижній, ширшій, частині шафки ховають ножі, банки з олією тощо.

Кольорову гаму інтер'єра доповнюють барвисті тканини, одяг, виконаний з натуральної вовни, з аплікацією шкірою.

Незвичайне враження справляє одяг гуцулів. Це справжнє свято кольорів! Недарма гуцули кажуть, що їхній одяг підкреслює у чоловіків мужність, а в жінок красу.

Чоловічий костюм складається з сорочки, яку носять поверх суконних штанів, хутряної безрукавки — кептаря і головного убору — крисані. Найкрасивішим у костюмі є кептар. Жовтувата поверхня його оторочена по краях темним хутром. Уздовж оторочки і по швах оздоблений різними прикрасами — аплікацією з шкіри, шерстяним шнурком, латунними кільцями, а вишені — ще й вишивкою. Невід'ємним доповненням до чоловічого вбрання є черес — широкий ремінь і, звичайно, багатоорнаментований металевий топірець.

Жіночий одяг складають довга полотняна сорочка, дві вовняні не шиті запаски і кожуханий кептар. Голову пов'язували «перемітками». Сорочка цікава своєю вишивкою — різноманітною за малюнком і кольорами; двоплахтові запаски, переткані сухозлітками, відзначаються незвичайною барвистістю. Комплект жіночого гуцульського вбрання не можна уявити без численних прикрас — намиста, силянок, перснів.

Збагачується інтер'єр хати відомими гуцульськими тобівками (сумки з шкіри, оздоблені металом), топірцями, а також традиційними бесагами і тайстрами (торбами з декоративних тканин), які порозвішували на стінах.

У сінях стоять різьблена скриня, корито, бочка, деякий дерев'яний посуд. На стінах висять вуздечки, сідло (тарниця), коса.

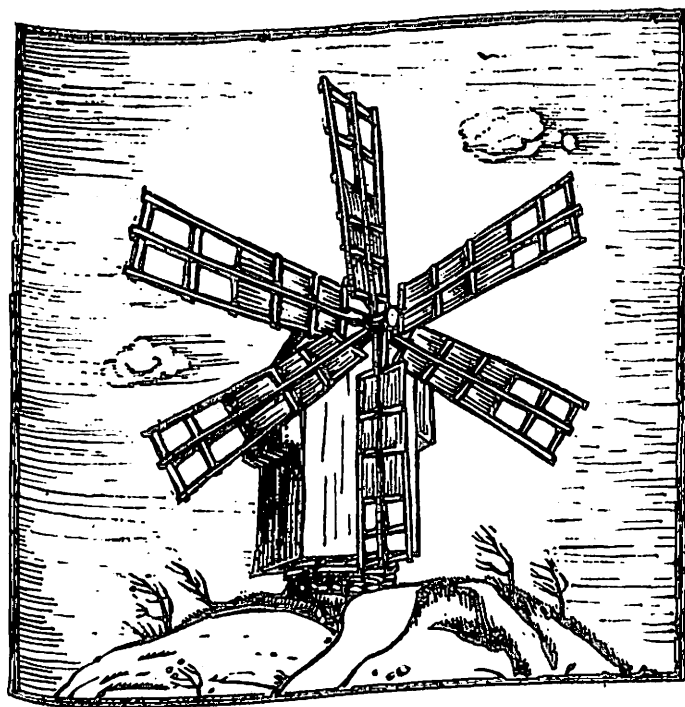
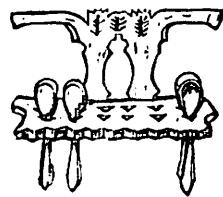
Комора, яку можна закрити з лівої кімнати дерев'яним ключем-жердкою, служить місцем зберігання святкового одягу, сукна, вовни. Тут же скриня з жіночим вбранням.

На полицях у кліті — посуд сезонного вживання, бербениці для продуктів. А в дворі під піддашшям — сани, візок, точило, дрова, різний інвентар.

Гуцульська гражда належить до типу давнього слов'янського житла. Про це говорять походження самої назви садиби — від слова «градити», наявність у комплексі будівель кліті. Остання як конструктивна одиниця складала основу всього дерев'яного древньоруського будівництва.

Замкнуті двори типу гражд відомі на Українському Поліссі, в Західному Сибіру, в деяких країнах Західної Європи — Нідерландах, Швеції, Данії, Франції, Італії.

Гражда з Криворівні перевезена в 1970 р., а відтворена на території музею в 1972 р. силами міжобласних реставраційних майстерень.

Сектор „Буковина“

Буковина — історична область України, що займає рівнину між ріками Прут і Дністер та частину Карпат у межах Чернівецької області. Гордість і краса краю — предковічні букові ліси, на думку дослідників, і дали йому назву. Вперше вона зустрічається у грамоті молдавського господаря Романа I від 30 березня 1392 року.

Складна історія цього краю. В X—XII ст. Північна Буковина входила до складу Київської Русі, а в період феодальної роздробленості, з XII до середини XIV ст., — Галицько-Волинського князівства. Землі Галицької Русі, знесені феодальними війнами і наскоками монголо-татарських орд, у середині XIV ст. загарбали сусідні держави, і Буковина потрапила під владу молдавських бояр. На початку XVI ст. Буковину захоплює султанська Туреччина. А після російсько-турецької війни, в 1774 році, Буковина підпала під владу Австрії і майже 150 років була однією з найвідсталіших провінцій Габсбурзької імперії. У 1918 році Північну Буковину захопила боярська Румунія.

Визволення краю прийшло тільки в 1940 році, коли Буковина назавжди возз'єдналася у складі СРСР із своєю матір'ю — Радянською Україною.

Народна культура Буковини має чимало яскравих самобутніх рис, але, разом з тим, і позначена певною стильовою неоднорідністю, що є природним результатом відмінностей географічного положення і економічних умов розвитку окремих районів краю.

Характерною рисою народного житла підгірської і центральної частини Буковини є незвичайна декоративність, мальовничість, що помітна як у вирішенні цілих комплексів сільських поселень, так і в архітектурно-художніх засобах вирішення самого житла — його екстер'єру та інтер'єра. Тут також будували з дерева, найчастіше з кругляків різного діаметра. Зруб клинцювали, обмащували глиною і білили. У підгірських районах стіни знадвору залишали небіленими, крім смужок навколо вікон і дверей.

Фарби, якими підмальовували стіни хат, надавали житлу нарядного вигляду. Велику увагу приділяли обробці торців вуглів. Їх збільшували доверху і виліплювали глиною у вигляді сходнок (східчасті кронштейни), іноді заокруглювали вгорі. У деяких селах і тепер виступи зрубу обмащують шаром глини з рівними краями настільки майстерно, що на фоні гладкої, тонованої

локальними кольорами стіни вони виглядають як пілястри. Дахи чотирихили, під драпкою або соломою; обриси їх м'які.

Інше будівництво на Наддністрянщині — воно більш споріднене з подільським. Стіни будинків були тут вальковані або городжені лозою, обмазані і побілені глиною.

Характерною для будівель Буковини є прибудова коло них — шопа для складу господарських речей та наявність при хаті дуже розвинених призьб (висота їх досягає іноді 80 см при ширині від 30 до 60 см). Висока призьба служить захистом при розливі води; на ній зручно посидіти, відпочити. В таких житлах роблять дуже високі пороги.

Інтер'єр буковинської хати відзначається багатством прикрас. На стіні під іконами — декоративна кераміка і писанки, точніше мальованки, тобто писані не воском, а відразу фарбами. Тканини, посуд, розписані печі, сволок, прикрашений скромною різьбою, — все це залишає незабутнє враження.

Високу мистецьку цінність мають пам'ятки культової архітектури, які відносять до буковинської школи народного зодчества. Тут інша об'ємно-просторова композиція, немає опасання

на кронштейнах, піддашся — на стовпах, а зруби перекриті високими дахами. Тому завжди, навіть коли над центральною частиною споруди ставили баню, вона була низенька і малопомітна, а силует храму здалека нагадував хату.

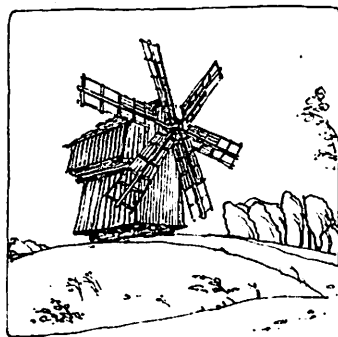
Будувалися буковинські церкви руками народних майстрів, яким було дуже все надумане, запозичене. Їх поетичному зорові бачились звичні з дитинства форми милої буковинської хати.

На Буковині виступає цільна і колоритна стильова група одягу (запaska, пояс, опинка), що відзначається простотою форм, стрункістю силуету, багатством і різноманітністю прикрас. Для цієї групи характерні вовняні тканини, виконані з використанням різних технік переплітання. Вони завжди ткані смугами. Вироби із лляних тканин оздоблюються вишивками.

Жіночий одяг доповнюють перемітка і полотняний очіпок, які збереглися у побуті як святково-весільні убори.

Гідні подиву буковинські килими. За орнаментом і колоритом вони вважаються найбагатшими на Україні. Рослинні, геометричні, сюжетні мотиви — вершник на коні, квітка, голуб, галузка винограду, — розміщені один біля одного, створюють барвистий та веселий

добір. Розташовують мотиви окремими ділянками, розфарбовуючи кожну іншою барвою. Такі килими — коверці, оббивці, скорці — вішають високо на стіни вздовж попід стелею, понад вікнами, ліжком і лавами.

29

**ВІТРЯК ПОЧ. ХХ ст.
З с. ЩИРІВЦІ**
Хотинського району
Чернівецької області

Визначними витворами народних майстрів були вітряки. В різноманітному комплексі будівель із дерева вони займають почесне місце. З одного боку, втілюють у собі вдало розроблену і здійснену конструктивно-технічну ідею, з другого — відзначаються високими архітектурно-художніми якостями.

Багато переказів, повір'їв пов'язано з вітряками. До них, чекаючи сватів, ходили ворожити дівчата та молодіці, чоловіки яких були у рекрутах. Уламки крил примішували до ліків, приписували їм чудодійні сили...

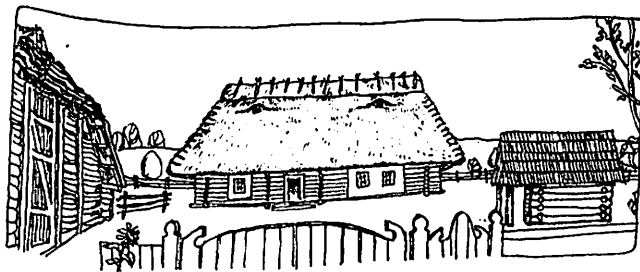
Шестикрилий вітряк з с. Щирівці належить до так званого буковинського типу, для якого характерне те, що верхній ярус (поверх) будівлі нависає над нижнім. Стіни каркаса обшиті вертикально дошками. Вся конструкція його тримається на низькому стовпі, спираючись на восьмикутну основу, по якій вітряк повертається за вітром. Жорна (два камені, між якими зер-

но розтирається на борошно) приводяться в дію зубчастим колесом, що зачеплює вертикально встановлену шестерню (веретено). Веретено прикріплене до верхнього каменя і повертає його. Нижній лежить нерухомо. Над каменями — кіш, куди засипають зерно. Тут, на другому поверсі, знаходиться пристрій для регулювання віддалі між каменями.

Силует вітряка чітко вимальовується на тлі неба. Міцна і стійка основа, простота форм, повільні рухи крил надають цій споруді особливої чарівності.

30

САДИБА З с. БЕРЕЖОНКА
Вижицького району
Чернівецької області

Хата поч. ХХ ст. побудована з кругляка смереки. По кутах торці зрубу поступово подовжуються до гори і переходять у кронштейни. Зовні зруб відкритий, тільки навколо вікон замазаний глиною (для утеплення) і побілений. Дах чотирихилий. Покриття — сніпки (пласкачі) з житньої соломи, укладені гузирем до гори. На схилі даху є три димники для виходу диму.

У плані будівля складається з трьох приміщень: хати, сіней, хатчини. Взимку родина тіснилася в меншій кімнатці, бо опалювати все житло було важко. Велика хата виконувала роль світлиці.

Всередині стіни оббиті ліскою, обмазані глиною і побілені. Долівка глиняна. У сінях стелі нема.

Інтер'єр хати подібний до загальноукраїнського. У хатчині біля входу — плита з піччю. Піч глинобитна, з комином, оздоблена декоративним розписом. Дим виходив через каглу в сіни. У кутку біля печі — знаряддя праці господині: коцюба, лопата; на стіні висить сільничка. Ліворуч від печі — мисник.

У чистій частині хати — стіл, за яким сім'я обідала, частувала гостей. Уздовж причілкової і чільної стін — нерухомі лави, які сходяться в покуті.

Інтер'єр поживляють тканини, якими накріті лави, постіль, ослін. Це — уже згадувані килими (верені). Уздовж причілкової стіни на жердці висять одяг щоденного вжитку, верети, рушники. На стіні над дверима — ікона, мальована на дереві.

У великій кімнаті, зліва від входу, розмальована квітами грубка з плитою. Уздовж напільної стіни — ліжка, накрите веретою; на ньому три подушки з тканими пішвами. Далі — ті ж лави, стіл-скриня, ослін. У кутку, біля ліжка, стоїть саркофагоподібна скриня, де зберігалися весільні речі і найдорожчий одяг.

На причілковій стіні висять дві мальовані по дереву ікони. Зображення святих на них настільки спрощене, що не відчувається навіть нальоту церковного характеру.

Велику роль в інтер'єрі хат відіграє кераміка. Уздовж фасадної стіни в одному ряду з вікнами розміщені мальовані тарілки; декоративні миски красуються й у верхній частині мисника.

У сінях на лавах можна побачити бочівки, гелетки, корита. У кутку — бочки для капусти, огірків.

До складу садиби входять стодола і карник. У плані стодола квадратна. Двосхилий солом'яний дах опущений майже до землі. Фасадом служить причілкова стіна з широкими воротами. Стіни стодоли складені з букових колод, стовпи і підвалини дубові.

Основна частина будівлі зрубна, а в прогонах стін використані стовпи і діли.

Будівля складається з трьох частин: току, де молотили збіжжя, засіка і стайні.

Карник («куча» для свиней) з с. Шипинці Кічманського району являє собою маленьку будівлю зрубною конструкції під двосхилим дашком з дралиці. Спореду є піддашшя, яке підтримується двома стовпцями. На горіщі («на поді») було сідало для курей.

Усі будівлі в садибі об'єднані огорожею в один ансамбль. Від дороги огорожа з дощок, прибитих вертикально до двох горизонтальних жердин; з тильного боку — тин, виплетений з лози. До садиби можна потрапити через низькі ворота або хвіртку. Ворота мають дві стулки, зашиті дошками у вертикальному напрямі. Верхні стулки і двері хвіртки мають фігурну порізку у вигляді силуету людини з піднятими руками. Це зображення нагадує фантастичну істоту берегиню — древнє слов'янське божество-русалку.

31

САДИБА КІНЦЯ ХІХ ст.
З с. ТОПОРІВЦІ
Новоселицького району
Чернівецької області

Хата зрубна, з кругляків різного діаметра, у вінці зрубу забиті клинці для закріплення змішаної з солом'яною глини, яка набивається в щілини. Так ство-

рюються вирівняні площини стін, які білять. Завдяки такій обробці торців на кутах виникають своєрідні плястри, які вгорі перетворюються на східчасті кронштейни. Так само робиться і всередині. Стеля дерев'яна, змивається. Навколо хати — невисока глиняна призьба. Дах чотирихилий, під соломою, що створює гладку поверхню схилів.

У хаті — дві житлові кімнати, розділені сніьми. Менша з них використовується як кухня, більша — як світлиця. В обох приміщеннях є печі для випікання хліба і плити для щоденного готування їжі.

Інтер'єр подібний до інтер'єра хати з с. Бережонка: справа піч, поряд — ліжко, над ним — поличка. У цій стіні є маленьке одношибкове віконце у двір. У куті між фасадною і причілковою стінами — столик. Зліва від дверей — оздоблений контурною різьбою на бокових стінках мисник, а над дверима на всю довжину стіни — полиця.

У світлиці розташування меблів таке ж, але тут більше предметів декоративного призначення — керамічного і дерев'яного посуду, тканин. Лави застелені веретою, уздовж фасадної стіни — килимок. Лавка біля вікна була основним робочим місцем — на ній прали, вишивали, а також спали.

У сінях на масивній лавці стоять дерев'яні посудини, а в куті скриня. Стелі у сінях нема.

До складу садиби входить курник. У нижній частині його утримували гусей, у верхній — курей. Для них є окремі дверцята, до яких приставлена драбина. Конструкція стін курника така, як і в хаті. І зовні вони побілені вапном, що надає цій маленькій будівлі естетичного вигляду.

Садиба відтворена на території музею в 1978 р.

32-33

**ТРОЇЦЬКА ЦЕРКВА
І ДЗВІНИЦЯ
З ПЕРЕДМІСТЯ
ЧЕРНІВЦІВ —
КЛОКУЧКИ**

Троїцька дерев'яна церква побудована в 1774 р. у м. Магала. Через 100 років вона була перенесена в Клокучку, передмістя Чернівців. Церква будувалася як єпископська, і це наклало свій відбиток на загальні розміри будівлі, композиційне вирішення, художнє оформлення та багате оздоблення іконостаса.

У загальних рисах Троїцька церква подібна до однієї з найдавніших пам'яток монументальної архітектури Буковини — Миколаївської церкви 1607 р., що знаходиться в Чернівцях на вулиці Волгоградській. Будівля складається з трьох дубових зрубів різної величини і конфігурації, розміщених по осі зі сходу на захід. Верхні кутові врубки подовжені і утворюють кронштейни, що підтримують дах з піддашшям.

Середній (центральный) зруб ширший і вищий за бокові. Він перекритий восьмигранником з двома заломами. Перехід від чотирикутника до восьмигранника здійснюється за допомогою парусів (трикутних дерев'яних вставок).

Над бабинцем (західне приміщення) зруб має чотиригранний верх у вигляді зрізаної піраміди. Перекриття над вівтарем півсферичне.

Високий дах, битий гонтом, насунутий на зруб і перекриття, наче шапка. Тому верхи зрубів не виді-

ляються у зовнішніх формах будівлі, а сховані під одним дахом. І силует храму нагадує звичайну хату.

Церква має двос вхідних дверей у бабинці. Головним вважається вхід з боку південного фасаду. Дверні одвірки прикрашені площинною різьбою.

У південних і північних стінах центрального зрубу прорізани спарені вікна, західний і східний зруби мають по одному вікну з металічними решітками.

Коли заходимо в церкву, нас обіймає відчуття величності й простору. Перехід з бабинця до нави (центрального приміщення) має форму фігурного вирізу. Художнє оздоблення нави стримане. Спокійні площини центрального верху оздоблені двома смугами різьби, які оперізують весь його периметр. Нижня смужка різьби розташована на зламі стіни, а друга — на переході від основи зрубу до восьмикутника. У храмі не зберігся іконостас. А відзначався він типовою для Буковини яскравою декоративністю, мальовничістю, багатою різьбою рам і колон. Тепер ведуться роботи по створенню подібного іконостаса з окремих колекцій.

Троїцька церква належить до хатнього типу храмів, що був відомий давно на Україні. А для Буковини він став традиційним.

Церква на території музею складена в 1969 р.

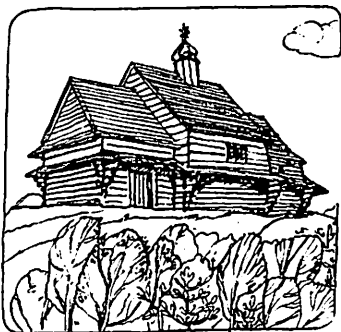
Дзвіниця побудована на території музею в 1971 р. Вона має форму двох чотиригранних призм, які покладені одна на одну і обшиті прямовисно дошками. Верхня конструкція має трохи вужчу основу, повністю лежить на нижній, завдяки чому в будівлі чітко виділяються два поверхи, підкреслені піддашшям. Дах пірамідальний; незначний нахил каркасів до середини надає споруді стрункості й легкості. На другому поверсі нема дощаної обшивки. Тому далеко було чути звучання дзвону, який тут висів.

Дзвіниця має багато спільного з дерев'яними сторожовими вежами, які входили до складу оборонних стін фортець і монастирів.

**Окремі
архітектурні об'єкти**

34

**МИКОЛАЇВСЬКА
ЦЕРКВА 1778 р.
З с. СОКОЛІВ**
Буцацького району
Тернопільської області

Церква за простотою конструкції і розмірами подібна до народного житла. Але в музеї зафіксований другий етап її будівництва, коли в наві з'явилася стеля. Найдавніше середнє приміщення було перекрите восьмигранним верхом, про що свідчать паруси у кутах нави і різне по висоті положення стелі в приміщеннях.

Первісно бабинець і нава були відділені стіною з переходом арочного типу. Пізніше, після першої світової війни, зробили суцільний проріз на місці арки. І люди, стоячи на дворі, могли бачити священика. Відповідно прорізали двері в бабинці з західного боку.

При відтворенні церкви в музеї пізніші зміни, крім переробок у перекриттях, були усунені.

Церква з с. Соколів має дещо ускладнені зовнішні і внутрішні простори. Середній зруб широкий і вищий, ніж бабинець і вівтар, цим ще раз підкреслюється важлива роль цього приміщення. Планування храму позначилося і на розчленуванні двосхилого даху: середня частина якого піднята вище, ніж перекриття над бабинцем і вівтарем. На гребені центральної частини церкви невисока вежа з хрестом ковальської роботи.

Навколо церкви на висоті 1,5 м від землі є піддашся, влаштоване на кронштейнах, яке захищає відкриту нижню частину зрубу від опадів.

Церква збудована з дубових брусів, оброблених сокирою. Покриття — гонт. Ним закрита і частина стін між піддашсям і дахом.

Церква перевезена до Львова в 1972 р.; експонуватиметься у секторі «Поділля», який забудовується.

35

**ГРОМАДСЬКИЙ
ШПИХЛІР**
З с. ПІДЛИСЯ
Золочівського району
Львівської області

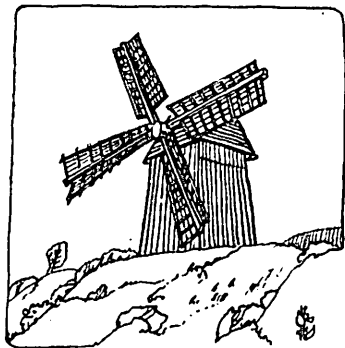
Шпихлір побудований у 80-х роках XIX ст. на кошти сільської громади. Громадські запаси збіжжя на Галичині робилися на випадок неврожаїв, воєн, пожеж тощо.

Конструкція шпихліра каркасна. Між закріплені у підвалинах і платвах дубові стовпи («шули») закладені дошки. Вздовж фасаду йде широке піддашся. Дах чотирискхилий, під гонтою.

У шпихлірі відгороджено два засіки на збіжжя, між ними прохід. У приміщенні і в піддашші дощаний настил.

Споруда перевезена і встановлена на території музею в 1971 р. Експонуватиметься у секторі «Львівщина».

36

ВІТРЯК
З с. ПІДСИНІВКА
Старовижівського району
Волинської області

Вітряки — характерні компоненти українського краєвиду. Т. Г. Шевченко у повісті «Наймичка» про село Бурти на Полтавщині писав: «Таков вид всех почти сел в Малороссии, с большим или меньшим количеством ветряных мельниц. И как приветливо они машут своими крылами утомленному путнику...» На Поліссі вітряки з'явилися пізніше, ніж на решті території України, — із землеробським освоєнням краю.

Вітряк з Підсинівки належить до типу «кізлових» («стовпівок»). У центрі будівлі закріплений дерев'яний стовп, навколо якого її можна повернути. Стовпом служить товстий, діаметром до 0,6 м стовбур дуба. На вершині його горизонтально закріплено дубовий брус, на кінці якого і спирається будівля.

Каркас вітряка в плані являє собою квадрат. Конструкції його похилені до середини, що надає йому стійкості. Загальна висота вітряка 12 м.

Вітряк має два поверхи. На нижньому розміщена скринька для борошна та клин для регулювання віддалі між жорнами. Нагорі знаходиться сам механізм — вал з насадженням на нього зубчастим колесом і жорна з ковшем для засипки зерна. У передній частині валу, що виступає назовні, закріплено чотири крила.

Вітряк побудований в 1927 р. До музею перевезений в 1971 р. Буде експонуватися в секторі «Полісся».

*

Музей продовжує забудовуватись. Цікавим має бути поліське мікросело. У будівництві Полісся донині збереглися давні зрубні конструкції (однокамерні хати, стежки, кліті), що повторюють конструкції ще часів Київської Русі. Тут можна простежити розвиток сільського будівництва від найпростішої однокамерної хати (без сіней) до розвинутого замкнутого двору, який своїм плануванням нагадує гуцульську гражду. З Ровенської і Волинської областей уже перевезено для цього сектора «підварок» (замкнутий двір), стежка, три вітряки, семигранну клуню.

Волинський сектор у перспективі представлять основні типи житлових будівель, водяний млин, вітряк, школа. Особливістю волинського будівництва є те, що тут, крім дерева, вже широко використовують глину, солома.

У секторі «Поділля» вже розпочато відтворення архітектурних об'єктів. Перевезено церкву, дзвіницю, садибу з усіма господарськими будівлями. Характерним для подільського будівництва є те, що в ньому головним будівельним матеріалом виступають глина, камінь, солома. Дерево йде тільки на основу — каркас. Стіни ззовні і всередині білять, часто розмальовують кольоровою глиною.

Поряд з подільським сектором створюється мікросело «Львівщина» з характерними дерев'яними і глинобитними спорудами житлового, промислового, культового і громадського призначення. Вже перевезені гончарня із с. Потелич Нестеровського району, хата з с. Сілець Сокальського району.

Крім постійнодіючої експозиції, періодично проводяться виставки матеріалів з фондів музею (нові надходження) або інших музеїв СРСР. З успіхом пройшли виставки народного мистецтва Узбекистану (з фондів Бухарського обласного краєзнавчого музею), Російської

Федерації (з фондів Мурманського і Новгородського обласних краєзнавчих музеїв), Естонії (з фондів Естонського державного парку-музею), а також з Перишльського воєводства ПНР. Популярністю користувались виставки «Українські народні музичні інструменти», «Народні традиції в сучасному декоративно-прикладному мистецтві», «Соціалістичне село сьогодні» (до 60-річчя Великого Жовтня). Проводяться також виставки творів народного мистецтва.

На території музею організуються виступи самодіяльних фольклорно-етнографічних ансамблів.

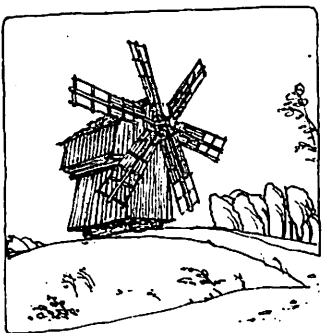
З року в рік зростає популярність музею. Його вже відвідало близько мільйона чоловік, серед них — багато гостей із зарубіжних країн.

Радянська влада докорінно змінила життя і побут західноукраїнського села. Сьогоднішній архітектурний вигляд його творять добротні житлові будівлі колгоспників, будинки культури, бібліотеки, лікарні, різноманітні виробничі споруди, що зводяться за проектами архітекторів, зробленими із врахуванням найновіших досягнень у цій галузі. Полиці з книгами, сучасні меблі, радіо, телевізор, пральна машина, холодильник — ось атрибути інтер'єра теперішнього житла.

А млини, кузні, олійні, сукновальні, вітряки, курні хати з усіма речами давнього побуту стали музейними експонатами, бо в них успадкований великий людський досвід, талант і труд багатьох поколінь. Оглянувши їх, по-справжньому оцінюєш велич і значимість соціалістичних перетворень, що відбулися за роки Радянської влади.

ДОВІДКА ДЛЯ ВІДВІДУВАЧІВ

АДРЕСА МУЗЕЮ:
ЛЬВІВ, ЧЕРНЕЧА ГОРА, 1.

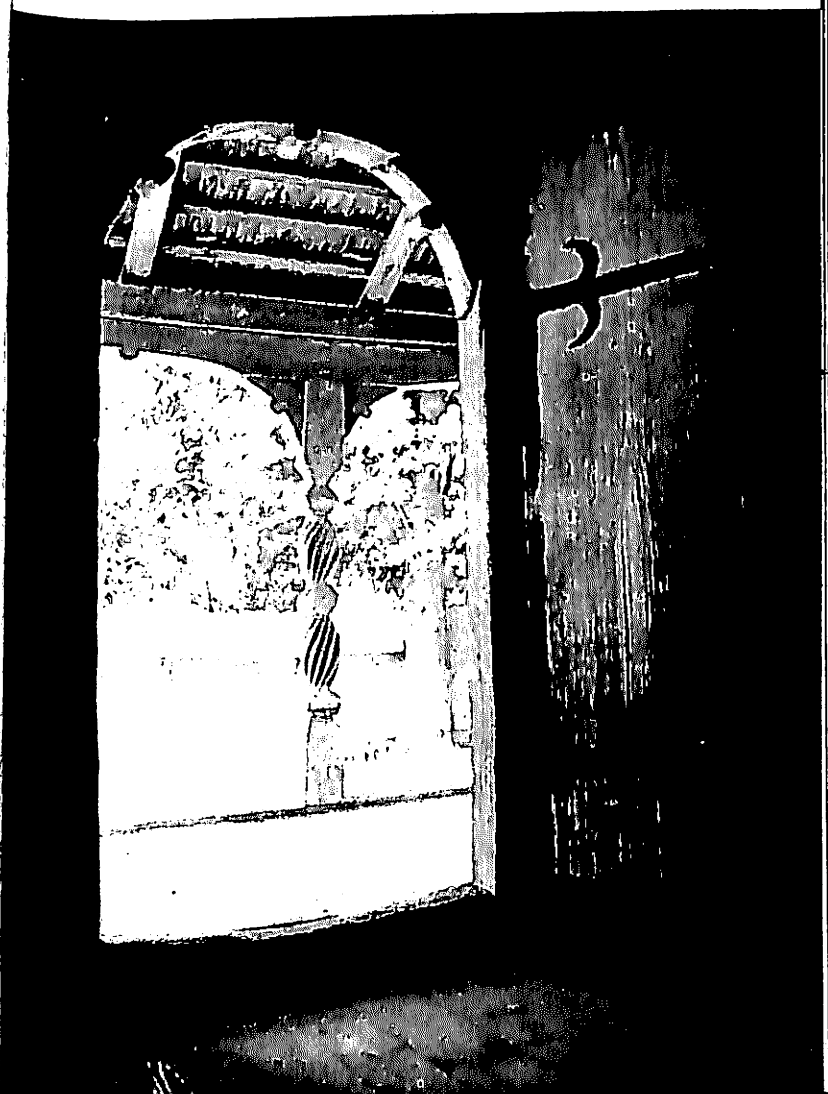
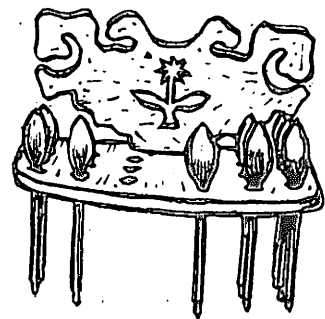
ТЕЛЕФОНИ:
71-23-60, 71-80-17.

Музей працює
з 11 до 19 години.

Вихідний день —
понеділок.

Їхати трамваями № 2, 7
до зупинки
«Вулиця Мечникова».

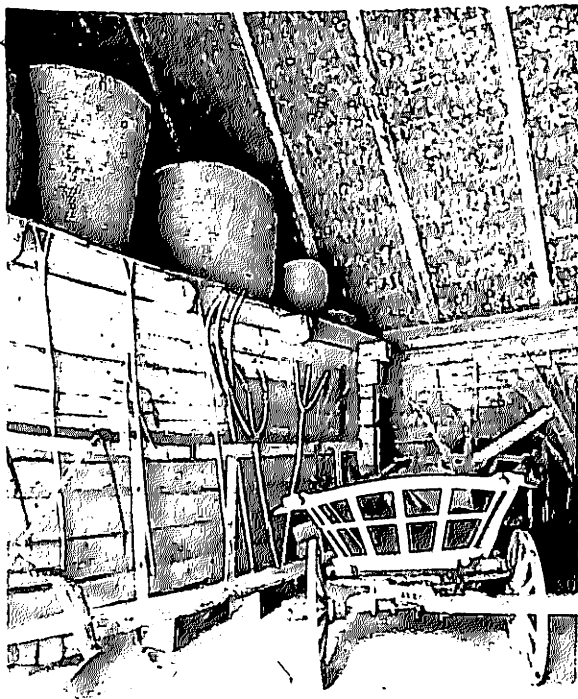
ІЛЮСТРАЦІЇ
ILLUSTRATION
ИЛЛЮСТРАЦИИ

БОЙКІВЩИНА
BOIKIVSHCHYNA
БОЙКОВЩИНА

БОЙКІВЩИНА
BOIKIVSHCHYNA
БОЙКОВЩИНА

Курна хата 1812 р. з с. Либохора Турківського району та інтер'єр боїща з с. Вовче (тепер Середя) ● Курная хата 1812 г. из с. Либохора Турковського району и інтер'єр тока из с. Волчье (ныне Середя) ● A house without a chimney to its fire place of 1812 from the village of Lybokhor. Turka district, and interior of the threshing barn from the village of Vovche (now Sereda)